

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARININ DESTEKLENMESİ İÇİN TEKNİK YARDIM

İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Strateji Belgesi

(Nihai Taslak)

25/08/2022

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	3
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	4
1. GİRİŞ.....	5
2. YÖNTEM.....	12
3. KOORDİNASYON.....	15
4. İŞBİRLİĞİ.....	25
5. İLETİŞİM.....	34
6. SONUÇ.....	43
KAYNAKÇA.....	47

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

KISALTMALAR

ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASDEP	Aile Sosyal Destek Programı
BM	Birleşmiş Milletler
ÇHGM	Çocuk Hizmetler Genel Müdürlüğü
ÇİMB	Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimi
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ÇOKİM	Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KYK	Kredi Yurtlar Kurumu
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OPA	Ortak Paylaşım Alanı
ŞÇG	Sosyal Çalışma Görevlisi
SİR	Sosyal İnceleme Raporu
SHM	Sosyal Hizmet Merkezi
SED	Sosyal ve Ekonomik Destek
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesi Türkiye’de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım Projesi kapsamında, çocuk haklarının dört odak alanında kurum içi ve kurumlar arası koordinasyon, iletişim ve iş birliğini kuvvetlendirmeye yönelik temel önerilerde bulunmak ve böylelikle Türkiye’de çocuk haklarının daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

İşbu belgenin hazırlığına Şubat 2022’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından projenin teknik desteği ile kurulan bir çalışma grubu aracılığıyla başlanmıştır. Söz konusu çalışma grubunu oluşturan ASHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM), Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ve aralarında akademisyen, sivil toplum örgütü temsilcileri ve uygulayıcıların olduğu teknik destek ekibi üyeleri beş ay süresince çalışmalarını sürdürmüştür.

Çalışmalar öncelikle nitel ve nicel araştırmalarla başlanmıştır. Çalışma grubu üyeleri arasında düzenli iletişim ve istişare yoluyla yürütölen kaynak taramanın yanı sıra merkezde nitel taşrada ise nicel araştırmalar yapılmıştır.

Yapılan nicel çalışma kapsamında iletişim, koordinasyon ve bilgi paylaşımı konusunda uygulamadaki sorunların, iletişim aksaklıklarının ve darboğazların tespit edilmesi için hizmetin uygulanma sürecini kapsayan bir alan araştırması yapılmıştır. Söz konusu alan araştırması çocuk koruma sistemi ve çocuk işçiliği başlıkları altında ele alınmıştır. ASHB taşra teşkilatında yer alan 3073 meslek elemanına uygulanan anketlere katılım %47 oranında; ÇSGB taşra teşkilatında yer alan 562 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Biriminde görev yapan personele uygulanan anketlere katılım %46 oranında gerçekleşmiştir.

Nitel araştırmalar kapsamında ise 12 ÇHGM personeli ile derinlemesine görüşmeler, ASHB diğer genel müdürlüklerinden 15 personelin katılımı ile odak grup çalışması ve ÇSGB İstihdam Politikaları Daire Başkanlığından 6 personelinin katılımı ile odak grup çalışması yapılmıştır.

Yapılan bu nitel ve nicel araştırmaların sonucunda, işbu strateji belgesinin eki olan ‘İletişim Süreçleri Mevcut Durum Analizi Raporu’ hazırlanmıştır.

Söz konusu rapora dayanarak hazırlanan İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesi ASHB’nin kurum içi ve diğer kurumlar ve sivil toplum ile olan koordinasyon, iş birliği ve iletişim mekanizmalarının mevcut durumunu ele almakta ve iyileştirme önerilerinde bulunmaktadır. Buna ek olarak özellikle çocuk işçiliği ile mücadele konusunda ÇSGB’nin kendi içinde ve diğer kurum ve kuruluşlar ve sivil toplumla olan koordinasyon, iş birliği ve iletişim mekanizmalarını ele almakta ve iyileştirme önerilerinde bulunmaktadır.

İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesi, Türkiye’de çocuk haklarının en üst düzeyde gerçekleşmesi amacıyla çocuk koruma sistemi içinde rol oynamakta bulunan çeşitli aktörler, kurumlar ve bireyler arasındaki ilişki ve işleyişleri analitik bir düzeyde ele almak için literatürde “3K Modeli” olarak anılan kuramsal çerçeve kullanılarak her üç alanda karşılaştığı tespit edilen problem ve darboğazlara yönelik kapsamlı iyileştirme önerileri geliştirmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1. GİRİŞ

Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım Projesi kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), çocuk haklarını dört odak alanında ele almaktadır. Bunlar sırasıyla (i) çocuk koruma ve çocuk bakım hizmetleri, (ii) çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çocuk işçiliği ile mücadele, (iii) hassas koşullardaki çocukların saptanması, yönlendirilmesi ve psikososyal destek ve (iv) erken yaşta evliliklerin önlenmesidir.

İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesinin geliştirilmesi ile ASHB ve ÇSGB'nin çocuk haklarının dört odak alanında sundukları hizmetlere yönelik kurum içi ve kurumlar arası koordinasyonun geliştirilmesi için kapasite oluşturulması amaçlanmaktadır. Ayrıca, bu odak alanlarda kamu kurumları, sosyal taraflar ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) arasındaki iş birliği ve iletişimin artırılması amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan bu belge, ASHB ve ÇSGB merkez ve taşra teşkilatı personeli arasında ve merkez personel ile dış paydaşlar ve medya arasında tutarlı, sistematik ve iyi planlanmış bir iletişim, koordinasyon ve bilgi paylaşım sisteminin nasıl kurulabileceğini açıkça tanımlamaktadır ve bunların geliştirilmesine yönelik somut önerilerde bulunmaktadır. Bu tanımlamalar ve somut öneriler, Mart – Temmuz 2022 döneminde dört aylık yoğun bir çalışma programı kapsamında oluşturulmuştur. Bu dört aylık dönemde, akademisyenler ve uygulayıcılardan oluşan bir çalışma grubu kurulmuş ve proje iş tanımı ve yer alan unsurlar çerçevesinde nicel ve nitel yöntemlere dayalı araştırma yapılmıştır¹. Yapılan bu çalışmanın bulgularına dayanarak çocuk haklarının dört odak alanında başta ASHB ve ÇSGB olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları arasında iletişim, iş birliği ve koordinasyon mekanizmaları incelenmiş ve mevcut durumda bu mekanizmaların işleyişinde yer alan aksaklıklar tespit edilmiştir. Bu incelemenin ardından her üç mekanizmanın iyileştirilmesine yönelik somut çözüm önerileri, yine yapılan nitel ve nicel araştırmaların bulguları göz önünde bulundurularak sunulmuştur.

Özetle, İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesinin ASHB ve ÇSGB'nin kendi iç işleyişlerinde ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve medya ile gerek politika oluşturma gerekse uygulamada iyileştirilmiş iletişim, koordinasyon ve iş birliği mekanizmaları sayesinde Türkiye'de çocukların, ayırım gözetmeksizin tüm temel hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlanmasına katkıda bulunması beklenmektedir.

Bu belge, yapılan nicel ve nitel yöntemlere dayalı saha çalışmasının tasarım ve yöntemine ilişkin özet anlatımın ardından, koordinasyon, iş birliği ve iletişim alt başlıkları ile üç ana bölümde tasarlanmıştır. Her alt başlık altında, mevzuat ve uygulamaya yönelik tespit edilen darboğazlar ele alınmış ve bunlara yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir. Ardından, belgenin sonuç bölümünde ASHB, ÇSGB, diğer

¹ Söz konusu araştırmanın bulguları "İletişim ve Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesi Geliştirilmesi - Mevcut Durum Analizi Raporu" başlığıyla raporlaştırılmıştır ve bu belge içinde "Mevcut Durum Analizi" olarak anılmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve medya arasında koordinasyon, iletişim ve iş birliğinin artırılmasına yönelik olası eylem maddeleri özetlenmektedir.

Bu belgenin aynı zamanda operasyonel bir niteliği de vardır. ocuk koruma sistemi içeresindeki aktörlerin iletişim, koordinasyon ve bilgi paylaşımı konularına dair başvurabilecekleri, karşılaştıkları güçlükleri her aşmada faydalanabilecekleri zet bir doküman olarak tasarlanmıştır. Bu doğrultuda belgenin ilk bölümünde ocuk Hakları Bağlamında ocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi yer almakta, söz konusu değerlendirme proje kapsamında hazırlanan Mevcut Durum Analizi araştırmasında elde edilen veriler, ulaşılan bulgular eşliğinde sunulmaktadır. Koordinasyon, iş birliği ve iletişim alt başlıklarıyla devam eden belge, her bir alt alanda yaşanmakta olan güçlüklerin tasviri ardından somut çözüm önerileriyle devam etmekte ve önerilerin özetlendiği kısa bir bölümle sona ermektedir.

Çocuklar ve onların aileleriyle doğrudan veya dolaylı olarak çalışan herkes çocukların refahı, iyilik hali ve güvenliğini sağlamaktan sorumludur. Tek bir kişinin ihtiyaç ve sorunlara ilişkin bütün resme sahip olması mümkün değerildir, ancak ocuk refahı ve korumasına ilişkin farklı seviyelerde ya da işlerde çalışanların ve çocuklarla temas halinde olan kişilerin ocuk refahı ve korumasına ilişkin sorumluluk almaları gerekmektedir.

Etkili ve verimli bir şekilde iletişim kurmak, işbirliği yapmak ve koordinasyon sağlamak için, ailelerle ve çocuklarla çalışan herkesin, çocukların haklarını korumaya yönelik mesleki standartlara nasıl uyacağını bilmeleri esastır.

Yapılan alışmaları desteklemek için düzenli süpervizyon ve çocuklar ve ailelerle çalışan herkese geri bildirim sağlamanın yanı sıra, düzenli izleme, veri toplama, verilerin, prosedürlerin ve sonuçların değerlendirilmesi ve politika ve uygulamaların etkinliğinin ve verimliliğinin ölçülmesi önemlidir. Bu adımlar, politika yapıcılar ve karar vericiler için sağlıklı bilgiler sağlayabilir, ayrıca farklı hizmet ve kurumlarda çalışanlar için geri bildirim sağlayarak çalışmaları destekleyebilir ve faaliyetlerin niteliğinin iyileştirilmesine yardımcı olabilirler. Bu bağlamda hazırlanan bu belge yol gösterici olma potansiyeline sahiptir.

İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesi, belgede ele alınan önerilerin ocuk koruma alanında yer alan kilit aktörlerin katılımıyla detaylandırılıp planlandığı, tasarlandığı ve uygulandığı sonraki adımlar için hayati bir ilk adım işlevi görecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Mevcut Durum Analizine Göre ocuk Hakları Bağlamında ocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi

Türkiye’de ocuk haklarının tarihsel gelişimine bakıldığında Birleşmiş Milletler (BM) ocuk Haklarına Dair Sözleşmenin kabul önemli bir adım olarak göze çarpmaktadır. Bu gelişme doğrultusunda mevcut durumda Türkiye’de ocuk haklarının korunmasındaki en önemli yasal dayanaklar BM ocuk Haklarına Dair Sözleşme ve 5395 sayılı ocuk Koruma Kanunudur. Bu Kanun ocukların yaşamsal, gelişimsel, gelişme ve katılım haklarını koruyabilmek amacına yönelik uygulama ve işlemleri yasal bir dayanağa kavuşturmuştur. Çocuğun temel hakları; çocuğun yaşama hakkı, çocuğun isim-vatandaşlık kazanma, anne-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkı, çocuğun aile içinde ve anne-babasıyla yaşama hakkı, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendisini ilgilendiren her konuda düşüncesini özgürce açıklama hakkı, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı, çocuğun toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli kaynaklardan bilgi ve belge edinme hakkı, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklardır. ocuk koruma sisteminde çocukların bu haklarının korunması en temel ilke olmalıdır. Bu bölümde Türkiye’de ocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım Projesinin 1.1 numaralı İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşım Belgesi geliştirilmesi aktivitesi kapsamında gerçekleştirilen mevcut durum analizinde elde edilen bulgular işığında risk altında ya da korunma altında olan çocukların haklarının ocuk haklarının temel ilkeleri çerçevesinde nasıl ele alındığına değerinilecektir. Bu ilkeler ayrımcılık yapmama, çocuğun üstün yararı, çocuğun yaşamı ve gelişimi hakları ve katılım ilkeleridir.

Ayrımcılık yapmama ilkesi

ocuk Hakları Sözleşmesinin 2. Maddesinde ocukların kendilerinin ve ailelerinin sahip olduğu ırk, renk, cinsiyet dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüleri nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanınmaları yükümlülüğü ifade edilmektedir. Bu yükümlülüğün gereği çocuğun isim ve vatandaşlık kazanma hakları ve ebeveyni bilinmeyen çocukların kimlik ve vatandaşlık hakları ASHB tarafından korunmaktadır. Ebeveyni bilinen çocukların ise nesep bağlarının kaybını önlemek adına çocuğun aile kütüğüne kaydı konusunda gerekli hassasiyet gösterilmektedir. Bunun yanında çocuklara yönelik bakım hizmetleri planlanırken de çocuğun etnik, kültürel ve diğer özelliklerinin dikkate alındığı ASHB taşra teşkilatının katılımcılarının % 72,1’i tarafından ifade edilmiştir. Bu veri içinde kararsızlar % 15,3 iken bu özelliklere yeterince dikkat edilmediğini ifade edenler % 21,6’dır. Bu oran ocuk hakları bağlamında değerlendirildiğinde oldukça yüksek sayılabilecek bir orandır. Yani koruma altına alınıp bakım hizmetinden yararlanacak her 5 çocuktan birinin etnik, kültürel ve diğer zgn özelliklerine dikkat edilmemesi gibi bir riskin mevcut olduğu grlmektedir. Bu riski ortadan kaldırmak adına etnik kültürel ve diğer zgn özelliklere duyarlılığa dayalı bir ocuk koruma sisteminin desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle Suriye’den g yoluyla ailesi ile birlikte ya da refakatsiz bir şekilde ülkemize gelen çocuklara yönelik hizmet veren kurum ve

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

kuruluşlarda görev yapan personelin konu hakkındaki duyarlılığını arttıracak hizmet içi eğitimler verilmesinin yanında bu süreci denetleyecek etkin bir mekanizmanın kurulmasında fayda vardır.

Çocuğun üstün yararı

Çocuğun anne babası tarafından bakılması çocuğun üstün yararı için en önemli gerekliliklerden biridir. Bunu desteklemek adına ASHB, korunma ihtiyacı olan çocuğu bakım hizmetine almadan aile yanında desteklemek amacı ile hizmetler üretmiştir. Eğer aile kendisine verilecek sosyal ve ekonomik destekle çocuğunu bakabilecek noktaya gelecekte çocuğun bir bakım hizmetinden yararlandırılmasının sağlanmasından önce aile yanında desteklenmesi tercih edilmektedir. Bunun sağlanmadığı durumlarda ise koruyucu aile ve evlat edinme gibi aile odaklı hizmetleri geliştirme ve yaygınlaştırma çalışmaları gösterilmektedir. Ancak mevcut sistem içerisinde özellikle koruyucu aile sayısı yeterli olmadığı için hala kurum bakım hizmetlerinden yararlanan çocukların sayısı koruyucu aile yanında bakılan çocuk sayısından fazladır. Bu nedenle koruyucu aile hizmetini yaygınlaştıracak ve özel durumu olan çocukların (örneğin madde kullanım öyküsü olan, bir suçun faili ya da mağduru olan ya da engelli çocukların) bakımını sağlayabilecek ihtisaslaşmış koruyucu aile modelinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önemli ihtiyaçlar arasında görülmektedir. Bu nedenle koruyucu aile sisteminin gelişimi için daha fazla girişimde bulunmak gerekmektedir.

Çocuğun üstün yararından bahsederken çocuğun güvenliği esas alınmaktadır. Çocuğun güvende olması ise korunması demektir. Çocuğun üstün yararını sağlamak için çocukların korunması gerekir. Korunma hakları; çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklardır. Bu haklar genel olarak Çocuk Hakları Sözleşmesinin 19., 32., 34., ve 38. Maddelerinde düzenlenen ön planda tutulan ve çocukların silahlı çatışmadan, çocuk işçiliğinden; fiziksel, duygusal ve cinsel istismardan, ilaç bağımlılığından ve mülteci olmanın getirdiği sorunlardan korunmasını sağlayan haklardır. Bu noktada mevcut çocuk koruma sistemi çocuğun korunma gereksiniminin tespit edilmesi bakımından iyi örgütlenmiş ve iyi işleyen bir sistem olarak ifade edilebilir. Ancak bu sistemin çocuğun koruma sistemine girmesinden sonra daha etkili işlediği görülmektedir. Çocuk koruma sisteminin çocuk ihmal ve istismar mağduru olmadan önce çocuğu koruyacak şekilde daha etkili bir işlev görmesi beklenmektedir. Bu nedenle koruyucu ve önleyici çalışmaları içeren kurumlararası ve multidisipliner bir koruyucu ve önleyici çocuk koruma sisteminin geliştirilme ihtiyacı öne çıkmaktadır. Burada sorumluluk sadece Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın olmayıp bu alanda paydaş kurum olarak yer alan Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, yerel yönetimler ve STK'ların da içinde daha etkin bir rol aldığı bir sistem geliştirilmesi gerekmektedir.

Koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilme ihtiyacı çocuk işçiliği konusunda da görülmektedir. Mevcut durum analizine göre Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimlerinde (ÇİMB) görev yapan personelin % 72,7'si ile çalışan çocuk sayısının çocuk işçiliğiyle mücadele birimine bildirilenden çok daha fazla sayıda olduğunu düşünmektedir. Yani buna göre tespit mekanizması bir alan taraması şeklinde değil

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

de daha çok başvuru ve ihbarların alınıp değerlendirilmesi şeklinde ilerlemektedir. Her ne kadar bu amaçla taşrada oluşturulmuş Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) hayata geçirilmifēe de bu program çerçevesinde görev yapan personelin bir kısmının kuruluşlardaki personel yetersizliğinden dolayı alan taramasına çıkmadığı, bunun yerine Sosyal Hizmet Merkezleri'nde (SHM) bir meslek elemanı olarak görev yaptığı durumlara rastlanmaktadır. Nitekim durum analizine katılan ve taşrada çocuk koruma alanında çalışan personelin % 27'si Aile Sosyal Destek Programı personelinden oluşmaktadır.

Geniş bir çocuk kitlesinin korunabilmesi koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi ile söz konusu olmaktadır. Koruyucu önleyici çalışmaların en önemli ayaklarından birisini de izleme oluşturmaktadır. Mevcut durum analizinde koruma altına alınıp bakım hizmetlerinden birinden yararlandıktan sonra aile yanına geri dönmesi sağlanan çocuk için aile ile psikososyal çalışmalar yapıldığını düşünenerler % 77,4'tür. Bu oran izleme faaliyetlerinin riski en yüksek olan bu gruptaki çocuklar için sistemli bir şekilde uzun süre sağlanmasında sıkıntılar yaşanabildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Taşra teşkilatında çalışan personelin mevcut iş yükü düşünöldüğünde izlemenin sağlıklı bir şekilde yapılmasının kolay olmayacağı düşünölmektedir. İzlemenin daha sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için sosyal hizmet merkezlerinde çocuk izlem birimleri kurulması sağlanabilir. Bu merkezlerde görev yapacak meslek elemanlarının tek sorumluluğu bakım hizmeti sonrası çocuk takibi ve aile yanında ekonomik destek alan çocukların takibi olabilir. Çocuk takibi ve izleme için hizmet standartları belirlendikten sonra meslek elemanına düşen izlenmesi gereken çocuk sayısı belirlenir ve buna göre merkezlerde yeterli sayıda meslek elemanı istihdam edilir. Böylece izleme aşamasında ortaya çıkan sorunlara hızlı bir şekilde müdahale edilmesi mümkün olacaktır.

Çocuğun Yaşama ve Gelişme Hakkı İlkesi

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğu ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan çabanın taraf devletler tarafından gösterilmesi gerektiği belirtilir. Çocuğun yaşamsal hakları; çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma, gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını öngören haklardır. Yaşam koşulları açasından çocuklara sağlanan temel haklar, çocuğun özgür bir birey olarak varlığını tanımlayıcı ve güçlendirici haklardır. Yaşamsal haklar çerçevesinde bakıldığında mevcut çocuk koruma sisteminde çocukların uygun koşullarda barınma, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlandırılmak için çaba sarf edildiğini söylemek mümkündür. Çocuklara uygun yaşam alanının sağlanmasının yanında kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon vasıtasıyla çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlandırılması söz konusudur. Ayrıca çocuk işçi olarak çalışan ya da çocuk işçiliği riski altında bulunan çocukların eğitim ortamından uzaklaşmalarını önlemek adına da ÇSGB ve MEB ortak çalışmalar yürütmektedirler. Ancak korunma ihtiyacı olan çocukların zaman zaman Mahkemelerce hükmedilen sağlık ve eğitim tedbirlerinden yararlanma süreçlerinde güçlüklerle karşılaştığı görölebilmektedir. Özne Çocuk: Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi Projesi kapsamında hazırlanan Mevcut Durum Analizi raporu kapsamında yapılan araştırmaya katılan ASHB taşra teşkilatı personelinin % 57'si sağlık

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

tedbirinin zamanında yürütüldüğünü ve % 54,1'ide e etkili sonuçlar verdiğini belirtmişlerdir. Bu oranın katılımcıların yarıdan fazlasını kapsaması olumlu gibi görünse de sağlık tedbiri uygulamalarının yarıya yakınında sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Aynı durum eğitim tedbirleri açısından ele alındığında da eğitim tedbirinin zamanında yürütüldüğünü belirten personelin oranı % 53,6 ve eğitim tedbirlerinin etkili olduğunu düşünenlerin oranı % 46,7'dir. Bu nedenle özellikle korunma ihtiyacı olan çocukların erken yaşta eğitim olanaklarından yararlanma şansını kaybetme riskinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

Çocukların Gelişme hakları ise; çocuğun kendini en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü gibi haklardır. Mahkemelerce, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hükmedilen eğitim ve sağlık tedbirlerinin zamanında ve etkili bir şekilde yürütülmemesi çocukların gelişim haklarını da olumsuz etkilemektedir. Koruma altında olan çocukların hem fiziksel hem zihinsel hem de sosyal olarak gelişimlerini destekleyecek sportif ve sosyal etkinlikler konusunda ASHB ile Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) arasında iş birliği faaliyetleri yürütülmektedir. Koruma altına alınıp bir bakım kuruluşuna ya da koruyucu aile yanına yerleştirilen ya da evlat edinme sürecindeki çocukların gelişim hakları daha iyi korunurken tedbir kararıyla aile yanında desteklenen çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerinden hak ettikleri ölçüde faydalanamaması gibi bir risk ortaya çıkmaktadır.

Çocuk koruma sistemi tüm çocukları kapsayıcı nitelikte olmalıdır. Koruma altında ve bir bakım hizmetinden faydalanan çocukların gelişim ihtiyaçlarının karşılanma sürecindeki özen ve izleme mekanizması ailesi yanında desteklenen çocuklar için de sağlanabilmelidir. Aile yanında sosyo-ekonomik destekle desteklenen çocukların aynı eğitimlerinin yanında diğer sosyal becerilerinin gelişmesi için sanat, spor ve eğitim faaliyetlerine katılabilmelerini sağlamak amacıyla özellikle ekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde yaşayan çocuklar için gündüzlü hizmet veren Çocuk ve Gençlik Merkezleri modeli oluşturulması düşünülmelidir. Bu merkezler vasıtasıyla çocukların okul dışı boş zamanlarını farklı becerilerini geliştirmek için kullanmalarının yanında kendilerine zarar verecek sosyal ortamlardan korunmaları da sağlanmış olacaktır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Katılım Hakları

Katılım hakları çocuğun ailede ve toplumda aktif bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12. Ve 15. Maddelerine göre bu haklar, görüşlerini açıklama ve kendini ilgilendiren konularda verilecek kararlara katılma, dernek kurma ve barış içinde toplanma haklarıdır. Mevcut durum analizinde çocuklara ve ailelere bakım hizmetleriyle ilgili seçenekler sunabilme oranı % 72, 3'tir. Çocukların kaldığı kuruluşlar ya da hizmet modelleri değiştirilirken çocukların görüşlerinin alınma oranı ise % 61,9'dur. Bu noktada çocuğun kendi hayatıyla ilgili önemli kararlar alınırken çocuğun görüşünü almaya özen gösterilmeye çalışıldığı bu oranlara bakılarak söylenebilir. Bunun yanında faydalanıcılar olarak çocuklara yönelik hizmet planlanırken çocukların görüşlerinin alındığı düşünme oranı ise % 72,1'dir. Bu oran oldukça yüksek olup çocukların hizmet işleyiş süreçlerinde karar vericiler arasına dahil edilmesiyle ilgili bir çabanın göstergesi olarak değerlendirilebilir.

ŞEKİL 1: Çocuk haklarının korunması için alınması gereken tedbirler

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

2. YÖNTEM

Bu İletişim ve Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesi'nin zeminini oluşturan ve belgenin geliştirilmesi kapsamında ilk adım olarak üretilen Mevcut Durum Analizi Raporu için iki ayaklı yöntem benimsenmiştir. Çalışmanın ilk ayağında İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı konusunda yürürlükte olan mevzuattaki durum değerlendirilmiştir. Bunun için belgesel tarama tekniği kullanılmıştır. Mevzuat durum analizi Çocuk Koruma Sistemi ve Çocuk İşçiliği başlıkları altında ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci ayağında ise İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı konusunda uygulamadaki sorunların, iletişim akış sürecinde yaşanan aksaklıklarının ve iletişim kurmayı engelleyen darboğazların tespit edilmesi için hizmetin uygulanma sürecini kapsayan bir alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırması da yine Çocuk Koruma Sistemi ve Çocuk İşçiliği başlıkları altında ele alınmıştır. Çocuk Koruma Sistemi ile ilgili olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında ve Çocuk İşçiliği ile ilgili olarak da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında birer alan araştırması gerçekleştirilmiş ve araştırma yöntemi olarak nicel ve nitel araştırma yöntemlerini kapsayan karma araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada çocuk koruma sistemi ile ilgili olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı taşra teşkilatı için nicel araştırma yöntemi kullanılması uygun görülmüş olup oluşturulan anketler vasıtasıyla veri toplanması amaçlanmıştır. Toplam 1740 kişiden veri toplanmıştır. Burada özellikle taşra teşkilatının hem Genel Müdürlükle hem de diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla olan ilişkilerindeki iletişim süreçleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. ASHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün (ÇHGM) iç iletişim süreçlerini tespit etmek amacıyla derinlemesine görüşme yöntemi ile 12 kişiyle görüşülmüş ve ÇHGM ile diğer genel müdürlükler arasındaki iletişim süreçlerini tespit etmek için de odak grup görüşmeleri tercih edilmiş ve 15 kişi grup çalışmasına katılmıştır.

Araştırmada Çocuk İşçiliği konusu ile ilgili olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı taşra teşkilatı için nicel araştırma yöntemi kullanılarak oluşturulan anketler vasıtasıyla veri toplanması amaçlanmıştır. Bu anketleri 260 kişi doldurmuştur. Burada özellikle taşra teşkilatı ile ÇSGB arasındaki iletişim süreçleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. ÇSGB teşkilatı içinde yer alan Çalışma Genel Müdürlüğü İstihdam Politikaları Daire Başkanlığı'nın iç iletişim süreçlerini tespit etmek amacıyla 6 kişinin katıldığı odak grup görüşmeleri tercih edilmiştir.

Nicel veriler taşradan Google Forms vasıtasıyla toplanmıştır. Nitel verilerin toplanması için de yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır ve görüşmeler yüz yüze yapılmıştır. Toplanan nicel veriler SPSS 25 programına aktarılmıştır. Verilerin sayı ve yüzde dağılımları sınıflandırılmıştır. Derinlemesine görüşmelerin analizi için MAXQDA analiz programı kullanılmıştır. Odak Grup Görüşmelerinin analizi ise sorulan sorular çerçevesinde ana konular üzerindeki deşifre metin okumaları yapılarak ortaya çıkan temaların raporlanması şeklinde olmuştur.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kuramsal Çerçeve: Koordinasyon, İş birliği ve İletişim Modeli (3K Modeli)

Türkiye’de çocuk haklarının en üst düzeyde gerçekleşmesi amacıyla çocuk koruma sistemi içinde rol alan çeşitli aktörler, kurumlar ve bireyler arasındaki ilişki ve işleyişleri analitik bir düzeyde ele almak için literatürde “3K Modeli” olarak anılan kuramsal çerçeve işlevseldir: Koordinasyon, İş birliği ve Komünikasyon Modeli². Türkçede kullandıkları halleriyle koordinasyon, iş birliği ve iletişim kavramları aracılığıyla, çocuk koruma sistemini aktörler arası ilişkiler açısından incelemeye yarayan bu modelin üç ana bileşenine yakından bakıldığında, bu raporun devamında izlenen yapıya da giriş yapılmış olacaktır:

Koordinasyon: Koordinasyon belirli bir amaç doğrultusunda birbiriyle ilişkilendirilmiş aktörlerin bu ortak amaca yönelik olarak, birbirleriyle uyumlu bir şekilde hareket etmeleri ve bu sürecin düzenlenmesidir. Koordinasyonun temel kavramı düzendir (*order*), zira aktörlerin eylemleri bir arada birbirleriyle uyumlu bir şekilde gerçekleştirmeleri, tanımlanmış ve regüle edilmesi gereken bir düzen ya da sistem ile mümkün olur.

Çocuk koruma sistemi özelinde koordinasyon, sistem dahilindeki aktörlerin neyle görevli oldukları, birbirlerine göre konumları başka bir deyişle birbirleriyle nasıl ilişkilendikleri ile bu görevleri ve ilişkileri düzenleyen mevzuatın bir araya gelmesiyle ortaya çıkar.

İş birliği: İş birliği, bir sistem dahilindeki aktörlerin belirli çıktılarını üretmek amacıyla çabalarını ortaklaştırmaları, birlikte çalışmaları demektir. İş birliği kavramının kökünde emek, çalışma (*labor*) bulunmaktadır.

Çocuk koruma sisteminde iş birliği, sistem içindeki aktörlerin birlikte yaptıkları işlerle ilgili analitik bir perspektif edinmemizi sağlar. “Hangi kurum ya da kişi, hangi diğer kurum ya da kişilerle neyi, nasıl birlikte eyler?” sorusuna yanıt bulunmasını sağlar.

İletişim: En dar anlamıyla iletişim, bilgi ve mesajların karşılıklı olarak paylaşılması anlamına gelir; kurumsal, örgütsel iletişim bağlamında ise kurum ya da örgütlerin amaçları doğrultusunda faydalandıkları iletişim araç ve yöntemleri olarak anlaşılır. İletişim kavramının özü, yoruma göre değişmekle birlikte ileti/mesaj ya da (–iş) işteşlik ekiyle ifade edilen karşılıklılık olabilir.

Çocuk koruma sisteminde iletişim, dar anlamıyla, sistem içindeki aktörler arasında sistemin işleyişi açısından gerekli olan bilgi paylaşımlarını sağlayan kanallar, yöntemler anlamına gelmektedir.

² Örgütsel iletişim, yönetim, proje yönetimi, yazılım geliştirme gibi çeşitli alan yazınlarında tartışılan ve farklı başlıklar altında modellenmiş olan Koordinasyon, İş birliği ve Komünikasyon Modeli, esasen birbirleriyle son derece yakın olan bu üç kavramı bağımsız olarak ele alma ve bu sayede ilişki ile işleyişlere dayanan bir değerlendirme fırsatı sunması nedeniyle tercih edilmiştir. (Communication, Coordination and Cooperation).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Koordinasyon, iş birliği ve iletişim kavramları aracılığıyla Türkiye'deki ocuk koruma sistemine yakından bakıldığında, koordinasyonun sistemin içinde yer alan aktörlerin görevleri ve birbirleriyle nasıl ilişkilendikleri; iş birliğinin bu koordinasyon yapısı içindeki aktörlerin birlikte ne yaptıkları ve nasıl çalıştıkları; iletişimin ise bu yapı içindeki aktörlerin ortaklaşa yürüttükleri çabaları kolaylaştıran iletişimsel faaliyetlere dair perspektifler ya da alt alanlar sunulması şeklinde somutlaştığı grlmektedir.

Raporun bundan sonraki üç alt bölümünde koordinasyon, iş birliği ve iletişim alanlarına odaklanılmakta, bu üç alandaki durum tespiti, yaşanmakta olan sorunlar ve çözüm nerileri sıralanmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3. KOORDİNASYON

Yukarıda yöntemi özetlenen araştırma bulgularına göre çocuk koruma sistemi ve çocuk işçiliği alanına yönelik yapılan çalışmaların koordinasyon süreci (mevcut durum), süreçle ilgili yaşanan sorunlar ve bu soruna ilişkin öneriler şu şekildedir.

Koordinasyonda Mevcut Durum: Aktörler, mevzuat, işleyiş

Çocuk koruma sisteminde koordinasyon görevi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından yürütölmektedir. Tedbir süreçleriyle ilgili koordinasyon sorumluluğu her ne kadar Çocuk Koruma Kanunu Madde 45'te Adalet Bakanlığı'na verilmiş olsa da Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik Madde 19'da ise koordinasyon sorumluluğu ASHB'ye verilmektedir. Bu koordinasyon sürecinde yer alan aktörler ve bu konudaki ilgili mevzuat ekteki Tablo 2'de görölmektedir.

ASHB içinde bu koordinasyon sürecini ÇHGM yürötmektedir. ÇHGM uygulamaların temel sorumlusu pozisyonunda olduğu için koordinasyon sürecinde ilgili aktörlerle yoğun bir etkileşim içindedir. Bu etkileşimdeki iletişim konuları iletişim başliğı altında ele alınacaktır.

Çocuğun korunması, korunma ihtiyacı olan çocuğun tespit edilmesi ve tespit sonrası yapılacak iş ve işlemlerde temel görev ÇHGM koordinasyonunda taşra teşkilatı tarafından yürötmektedir.

ASHB içi koordinasyon

ÇHGM'de bu koordinasyon görevi farklı daire başkanlıkları tarafından yürötmektedir. Bu daire başkanlıklarının hangi hizmetler konusunda koordinasyon çalışmalarını yüröttüğu Şekil 2'de görölmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Şekil 2: ÇHGM Daire Başkanlıklarının Hizmet Alanları

Görüldüğü gibi bakım hizmeti olan Çocuk evleri, çocuk evleri siteleri Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı altında, bakım hizmetinin başlangıç kuruluşu olan ÇOKİM, Kalite ve Hizmet Planlama Daire Başkanlığı altında, çocuk tespiti ve izleminde önemli bir aktör olan mobil çocuk hizmetleri, Öksüz Yetim ve Gündüz Hizmetleri Daire Başkanlığı altında yürütülmektedir (koordine edilmektedir). Ancak taşrada bu hizmetleri yürüten birimler bu kadar net ayrılmamaktadır. Örneğin; ilk kabul birimleri personeli genellikle Çocuk Evleri Siteleri ya da Çocuk Evleri personelinden oluşmaktadır. Yine mobil ekiplerin görevleri ASH İl Müdürlüğü ya da Sosyal Hizmet Merkezlerinde aynı zamanda farklı görevleri yürüten personel tarafından yürütülmektedir. Ayrıca mobil ekiplerin nasıl işleyeceğine ilişkin bir mevzuat da bulunmamaktadır. Bu çerçevede taşradaki personel aynı anda birden fazla hizmeti yürütmekte ya da iç içe geçmiş görevler yürütmekte olduğu için aynı anda farklı daire başkanlıklarından farklılaşan talimatlar alabilmektedirler.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Merkez-taşra koordinasyonu

Taşra düzeyinde çocuk koruma sisteminin en önemli aktörü Çocuk Koruma İl/İlçe Koordinasyon Kurullarıdır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 47 inci maddesine dayanılarak hazırlanan "Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik" in 19, 20 ve 21 inci maddelerine göre "Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Yerine Getirilmesi Amacıyla Kurulan Merkez, İl ve İlçe Koordinasyon Kurullarının Çalışma, Usul ve Esasları Yönergesi" çıkarılmış ve bu kurullar oluşturulmuştur. "Merkez Koordinasyon Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşarı başkanlığında altı ayda bir olmak üzere yılda iki defa, İl Koordinasyon ilgili Vali Yardımcısı başkanlığında iki ayda bir olmak üzere yılda 6 defa toplanır. İl/İlçe Koordinasyon Sekretarya Sorumlusu; Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde görevli Sosyal Çalışma Görevlileri arasından görevlendirilir." Bu kurulların amacı; çocuk koruma hizmetlerini izleme, planlama ve uygulanmasına ilişkin teknik çalışmaları yürütmek, il düzeyinde çocuk koruma hizmetlerinin eşgüdümlü ve koordinasyon içerisinde gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu koordinasyon çerçevesinde koruyucu ve önleyici hizmetler temelde Şekil 3'deki haliyle vuku bulmaktadır.

Ayrıca çocuk işçiliği konusunda koordinatör birim olan ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından Cumhurbaşkanlığı İkinci 100 Günlük İcraat Programı kapsamında 81 il Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri bünyesinde Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimleri (ÇİMB) kurulmuştur. ÇİMB'ler 81 ilde Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü koordinatörlüğünde Sosyal Güvenlik İl Müdürlükleri ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri personellerinin de yer alacağı şekilde görevlerini sürdürmekte olup ÇİMB'ler tarafından çocuk işçiliğiyle mücadele alanındaki faaliyetlerin daha etkin hale getirilmesi ve merkezi düzeyde üretilen politikaların yerel düzeydeki uygulanabilirliğinin ve izlenebilirliğinin artırılması adına faaliyetler yürütülmektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin çocuklarına yönelik faaliyetler kapsamında ise başka illere giden mevsimlik tarım işçilerin çocuklarının eğitime erişim ve devamlarının sağlanması amacıyla 2016/5 sayılı "Mevsimlik Tarım İşçileriyle Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarının Eğitime Erişimi" konulu MEB genelgesi uygulanmaktadır. Söz konusu genelgenin yanı sıra mevsimlik tarım işçisi olarak başka illere giden işçilerin ve ailelerinin yaşadığı sorunların ilgili kurumlara verilen görevlerle giderilmesini amaçlayan 2017/6 sayılı "Mevsimlik Tarım İşçileri" konulu genelgesi ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü koordinasyonunda uygulanmaktadır. Söz konusu genelge ile il düzeyinde alınacak tedbirler valiliklerce ilan edilmekte ve tüm bu tedbirlere yönelik çalışmalar valilerin gözetim ve denetiminde yürütülmektedir. Ayrıca genelge uyarınca, görevlendirilecek vali yardımcısı başkanlığında illerde mevsimlik tarım işçileri bürosu kurulmuş olup bürodan bir kurum temsilcisi de koordinatör olarak belirlenmiştir. Her valilik yıllık eylem planı hazırlayabilmekte, ÇSGB bütçe imkânları ölçüsünde illere kaynak tahsisi yapılmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Şekil 3: Koruyucu Önleyici Hizmetlerin koordinasyonu

ÇOCUK KORUMA İL/İLÇE KOORDİNASYON KURULLARI (Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü sekretaryayı yürütür) Koruyucu Önleyici Hizmetler

Bakanlıklar arası koordinasyon

Koordinasyon konusunda Bakanlıklar düzeyinde de ortak çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Merkez teşkilatlarının iş ve işlemlerini yürütmesinde koordinasyondan sorumlu Bakanlık yine Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır. Bu süreçte iş birliği yapılan konular 'İş birliği' başlığı altında yer alacaktır. Çocuk işçiliği ile mücadelede koordinasyon görevini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) üstlenmektedir. Bu alanda görevi bulunan kurumların sorumlulukları ulusal ve uluslararası mevzuata göre belirlemektedir. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 71 inci maddesine göre, 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak 14 yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimlerine uygun ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. Bu işler çocuk ve genç işçilerin sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişimlerini veya öğrenimlerini tehlikeye atmadan çalışma şekillerinin esaslarını belirlemek ve ekonomik istismarlarını önlemek amacıyla 71 inci maddeye dayanılarak "Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ile belirlenmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk işçiliği kapsamında koordinasyon ve politika belirlemede uluslararası standartlar takip edilerek ÇSGB öncülüğünde faaliyetler hayata geçirilmektedir. Mevzuat dayanağının oluşumu için sorumlu kurum olarak Çalışma Genel Müdürlüğü belirlenmiştir. Bu kapsamda, ÇSGB tarafından başta sokakta, küçük ve orta ölçekli işletmelerde ağır ve tehlikeli işlerde, tarımda aile işleri dışında, ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışma olarak tanımlanan en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğinin tamamen önlenmesi amacıyla ÇSGB koordinasyonunda ilgili tüm tarafların katkılarıyla hazırlanan “Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)” ve eki Eylem Planı uygulanmaktadır. Eylem Planında, çocukların çalışma yaşamına girmesinde temel nedenleri oluşturan yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitimin kalitesinin ve ulaşılabilirliğinin artırılması, toplumsal bilinç ve duyarlılığın geliştirilmesi gibi hususları içeren kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları kapsamında dağılımının yapıldığı tedbir maddeleri bulunmaktadır. Eylem Planında çocuklar ve ailelerine yönelik farkındalık artırma, mesleki eğitim ve meslek edindirme ile kamu hizmetlerine yönlendirme gibi faaliyetler yer almakta olup bu kapsamda çalışmalar yürütölmektedir. Yani çocuk işçiliği ile mücadelede koordinasyon ÇSGB olarak tek bir kurumda bulunmakta olup bu kapsamda ilgili kurumlarla görev alanı ve sorumlulukları çerçevesinde ÇSGB koordinasyonunda çalışmalar iş birliği halinde yürütölmektedir. Bunun yanı sıra ASHB de tespit çalışmalarında aktif bir rol almaktadır. Tespit çalışmalarına ek olarak saha ve farkındalık çalışmalarıyla çocuk işçiliği ile mücadele sürdürölmeye çalışılmaktadır.

Temel insan hakları, sosyal ve kültürel haklar belediyeler de dahil olmak üzere kamu kurumlarınca karşılanmaktadır. Göç alan illerde eğitimler kapsamında işverenler de eğitim sürecinden geçerek çift yönlü mücadele sistemi oturtulmuştur. Mevsimlik tarım döngüsünde yer alan çocuklara dair, mevzuat içerisinde pek çok kez ‘okul’ ve ‘eğitim’ vurgusu yapılmış, çocuğun işçilikten uzaklaştırılırken eğitim içinde tutulmasına dair, başta MEB olmak üzere, çeşitli kurumlar görevlendirilmiştir.

Koordinasyon kapsamında yaşanan güçlükler

Türkiye’deki çocuk koruma sisteminde yer alan aktörlerle yapılan kapsamlı çalışma sonucunda elde edilen bulgularda, koordinasyon başlığı altında ele alınabilecek şu sorunlar tespit edilmiştir:

Görev tanımları ve hizmetlerin işleyişine yönelik güçlükler

Mevzuatta zaman zaman hangi görevin hangi kuruma verildiğiyle ilgili çelişkili ifadeler bulunması görev tanımlarının belirsiz olmasına neden olmaktadır. Örneğin Çocuk Koruma Kanunu Madde 45 hükmü gereğince bu kanunda yer alan tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu Adalet Bakanlığınca sağlanacaktır ifadesi yer alırken, Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik Madde 19 hükmüne göre ise koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların merkezi düzeyde koordinasyonu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca sağlanacaktır, denmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5395 sayılı Çocuk koruma Kanununda yer alan Sosyal Çalışma Görevlisi kavramının yeniden ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Sosyal çalışma kavramı bir meslek adıdır. Ve kanunda yer alan sosyal çalışma görevlisi tanımının içinde farklı meslek gruplarının yer alması nedeniyle görev tanımları ile ilgili bir karmaşanın ortaya çıkması söz konusu olmaktadır.

ASHB ÇHGM tarafından verilen hizmetlerin işleyiş süreçlerinde net görev akışları olmayıp genellikle uygulamalar mevzuatta belirlenen temel görevler çerçevesinde yürütülmektedir. Aslında genel işleyişe bakıldığında yazılı iş akış süreçleri olmasa da çalışanlardan bazıları kendilerine uygun iş akış süreci oluşturmuşlardır. Ancak bu akış standart olmadığı için kişiden kişiye farklı uygulamalar yapmaya sebebiyet verecek bir ortam oluşmasına neden olmaktadır. Uygulamanın standart olmaması benzer durumlarda farklı uygulamaları yapma şeklinde vuku bulmaktadır. Her uygulama için standart iş akış şemalarının oluşturulmamış olması kişilerin mevzuatı farklı yorumlama ve işleyişi farklı şekilde ele alma riskini beraberinde getirmektedir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için yapılan her uygulamaya yönelik iş akış şemalarını oluşturmak ve öznel yorumları ortadan kaldırıp hizmetlerin belirli standartlar çerçevesinde yürütülmesini sağlamak gerekmektedir.

Birincil mevzuatta yer almayan hususlar genelgeler ya da ASHB tarafından illere gönderilen talimatlar tarafından yerine getirilmektedir. Bu durum işleyişte farklı konularda belirsizlikler ya da aynı konuda farklı uygulamalar gerçekleştirilmesine neden olmaktadır. Örneğin, evlat edinme yönetmeliğinin henüz çıkmamış olması, mobil ekiplerin kuruluş ve işleyişini ele alan herhangi bir belgenin olmaması gibi durumlarda işleyişte ve karar verme süreçlerinde zorluklar yaşanmaktadır. Bu nedenle mevzuattaki boşlukların tespit edilerek özellikle uygulamaya konan yeni hizmetlerle ilgili yönetmelik ve yönergelerin hızlı bir şekilde hazırlanması çalışmalarına öncelik verilmelidir.

Erken yaşta ve zorla evliliğe maruz kalan çocuğa yönelik hizmetlere ilişkin iş akış süreci belirsizdir. Erken yaşta evlilik çocuk ihmal ve istismarı açısından değerlendirilmeli ve bu konuda koruyucu ve önleyici çalışmaların artırılmasına ağırlık verilmelidir.

Hizmet sunumuna yönelik iş akış süreçlerinin net olarak belirlenmemiş olması hizmet sunumuna yönelik standartların personel değişiminde yeni personele aktarımını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Taşra teşkilatındaki personelin işlerini yerine getirirken aynı anda farklı genel müdürlükleri ilgilendiren konularla ilgileniyor olması zaman zaman farklı genel müdürlüklerden aynı konuda farklı talimatlar verilmesine neden olabilmektedir.³

³ Örneğin; Korunma gereksinimi olan engelli bir çocuğa kurum bakımı hizmeti verilmesi gerektiğinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünden farklı talimatlar verilebilmektedir. Aynı şekilde hamile bir çocuğa verilecek hizmetler kapsamında Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü talimatları çelişebilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk işçiliğinin alt kollarında sorumluluklar, alanın kendi yapısı gereği farklı kurumlar arasında dağıtılmıştır. Örnek olarak, mevsimlik tarımda çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü koordinasyonunda olmak üzere İŞKUR, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı ile birçok kamu kurumuna görevler verilirken, sanayide çocuk işçiliği alanında ÇSGB Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı ile SGK'ya daha büyük görevler düşmektedir. Bu durum, çocuk işçiliğinin farklı kollarında farklı yaklaşımlar oluşmasına neden olabilmektedir.

Süpervizyon eksikliği, ihtiyacı

Genel olarak ASHB'de ve özelde ÇHGM'de resmi bir mesleki süpervizyon sistemi olmadığı için yeni göreve başlayan personel birlikte çalıştığı iş arkadaşlarının desteğiyle işleri öğrenmek durumundadır. Burada gönüllü bir süpervizyon sürecinden bahsetmek mümkündür. Ancak bu gönüllülüğün sağlanamadığı durumlarda göreve başlayan kişi kendisinden önce yapılan işlerle ilgili dosyaları inceleyerek işi nasıl yapacağını öğrenmeye çalışmaktadır.

Özellikle taşra teşkilatında ek ders karşılığı ya da geçici olarak görev yapan sözleşmeli personelin çocuk koruma hizmetlerinde görev alması ve bu personelin sık yer ve görev değişimi süpervizyon verme ihtiyacını daha da arttırmaktadır.

Süpervizyon konusunda önemli bir diğer husus ise merkezde çalışan personelin taşrada çalışan meslek elemanlarına süpervizyon vermesi durumudur. Bu durum hem merkez teşkilatındaki personelin iş yükünü arttırmakta, hem de her an ulaşılabilir olmasını gerektirdiği için işlerin özel alana ve mesai dışına sarkmasına neden olmaktadır.

İnsan kaynakları

Taşra teşkilatında çalışan personelin aynı anda fazla sayıda görevi yerine getirmek zorunda olması⁴ yapılan işin niteliğini olumsuz etkilemektedir. Bu durum koordinasyon konusunda anlaşmazlıklara neden olabilmektedir.

Taşra teşkilatında 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu çerçevesinde görev yapan personel dışında, ASDEP görevlisi ve ek ders karşılığında görev yapan personelin hem işe giriş çıkış süreçlerinin hem de kurum içinde yer değiştirme hareketliliğinin fazla olması bu alandaki personelin beceri geliştirmesinin önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Mevcut durum analizinde ASHB taşra teşkilatında görev yapan katılımcıların hangi statüde çalıştıkları incelendiğinde, %52,5'inin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu çerçevesinde devlet memuru olduğu, %27'sinin Aile Sosyal Destek Programında (ASDEP)

⁴ Sosyal Hizmet merkezinde görev yapan bir meslek elemanı merkezde bağlı bulunduğu birimin işlerini yaparken aynı zamanda mobil ekipte de görevlendirilebilmektedir. Bunun yanında personel sayısı yetersiz olan SHM'lerde bir personel birbirinden bağımsız birden fazla birimde görev alabilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

çalıştığı, %5,6'sının işçi statüsünde çalıştığı, %10,4'ünün ek ders karşılığı çalıştığı öğrenilmiştir. Katılımcıların %4,4'ünün ise diğer kapsamda çalıştığı anlaşılmıştır. Statüleri farklı olsa da personelden beklenen işin niteliği aynıdır. Ancak sözleşmeli ve ek ders karşılığı çalışan personelin işteki devamlılığı özellikle 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olarak çalışan personele göre farklılık göstermektedir. Sık personel değişimi ve bu nedenle ortaya çıkan uygulamaların yeni personel tarafından her seferinde yeniden öğrenilmesi gereği hizmetlerde aksamalara neden olmaktadır. Bu süreçte personelin deneyimsizliği, hangi uygulamanın kiminle, nasıl ve ne şekilde gerçekleştirileceği ile ilgili koordinasyonun sağlanmasında güçlükler neden olmaktadır. İncinebilirlik koşulları yüksek bir grup olan korunma gereksinimi olan çocuklarla çalışırken personelin sahip olması gereken en önemli nitelikler; yeterli bilgi ve donanıma sahip olmanın yanında deneyim sahibi olmaktır. Yukarıda değinilen bu personel hareketliliği deneyim kazanma fırsatını ortadan kaldırmaktadır.

Kapasite eksikliği, yetersizliği

Çocuğun korunma altına alınması sürecinde çocuğa uygun bulunan bakım hizmeti için kuruluş ve hizmet kapasitesi belirleme süreci en zor aşamadır. Bu aşamanın zor olma nedenlerinden birisi bazı illerde kuruluş kapasitelerinin ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmamasıdır. Bu durumda çocuğa acil bakım hizmeti vermek gerektiği hallerde çocuğa uygun hizmet modelini belirlemede ve çocuğu uygun kuruluğa yerleştirme sürecinde zorluklar yaşanabilmektedir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla çalışma konusunda personelin önemli bir bölümü bu alanda çalışmaya başlamadan önce herhangi bir özel eğitim almamaktadır.

Çocuk koruma alanında çalışan uzman personelin önemli bir kısmı, bu alanda çalışmaya başlamadan önce kurum içi iş süreçleri ile ilgili bir hizmet içi eğitim almamaktadır.

Çocuk işçiliğiyle Mücadele Birimlerinde çalışanların çocuk haklarına dair bilgileri yeterli değildir. Ayrıca çocuk işçiliği konusunda çalışanlar, çocukları süreçle ilgili yeteri kadar bilgilendirememektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Koordinasyonun iyileştirilmesine yönelik öneriler

- Mevzuatta yer alan normların güncel bakanlık, kurum, kuruluş, müdürlük ve daire başkanlığı isimleri ile bunların yetki ve sorumluluklarını ortaya koyacak şekilde güncellenmesi gerekmektedir.
- Mevzuatta sosyal çalışma görevlisi olarak tek bir çatı altında toplanan ancak farklı eğitim ve uzmanlıkları bulunan ve kurum ve kuruluşlarda görevlendirilen (sosyal hizmet, psikoloji, çocuk gelişimi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, öğretmenlik, sosyoloji, aile ve tüketici bilimleri, özel eğitim öğretmenliği bölüm mezunu personelin) görev ve sorumluluklarının ayırt edici bir şekilde ortaya konması gerekmektedir.
- Çocuk koruma sistemi içinde görev alan tüm kurum ve kuruluşların yerine getirdiği görev ve sorumluluklarla ilgili iş akış süreçlerinin belirsizliğe yer bırakmayacak bir şekilde netleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunun için başta ASHB ve ÇHGM olmak üzere çocuk koruma sisteminde belirleyici olan kurum ve kuruluşların öncülüğünde, sektördeki farklı kurum ve aktörlerin de katkı vereceği iş akış süreçlerinin tanımlandığı çalışmalar yürütülmeli; ardından söz konusu netleşmiş akışların sektördeki paydaşlar tarafından benimsenmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilmelidir.
- Hem Bakanlıkların merkez teşkilatları içerisinde hem de taşra teşkilatında resmi bir mesleki süpervizyon sisteminin kurulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu noktada çocuk refahı alanında farklı birimlerde belirli bir süre çalışan, hizmet içi eğitimlerden geçen ve gönüllü olarak süpervizör olmak isteyen meslek elemanlarının özellikle taşra teşkilatına süpervizör olarak atanması ve bu personelin görev yeri değişiminde istikrarı sağlama konusunda hassasiyet gösterilmesinin sağlanması gibi uygulamalar hem hizmet standardizasyonu sağlama hem de taşradaki personelin uygulamada karşılaştığı güç durumlarda destek alabileceği bir başvuru kişisi olması açısından işleyişi kolaylaştırabilir.
- Hem merkez teşkilatında hem de taşra teşkilatındaki personelin çocuk koruma alanında beceri geliştirme ve deneyim kazanmalarını sağlamak için personel yer değiştirmelerinin en aza indirilmesi; söz konusu değişikliklerin kurumun genel insan kaynakları politikasıyla uyumlu bir şekilde gerçekleşmesi için azami çaba sarf etmek gerekmektedir. Bu nedenle çocuk koruma sisteminde görev alacak personelin öncelikli olarak kadrolu personel arasından seçilmesi ve zorunlu haller dışında görev değişimlerinin yapılmasının azaltılması bir personel politikası olarak benimsenmelidir.
- Yeni hizmet planlama ya da mevcut hizmetlerde düzenleme yapılması süreçlerinde hizmeti yürüten birincil organ olarak karar alma süreçlerine taşra teşkilatının da aktif katılımının desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Taşra teşkilatındaki temel ihtiyaçlar taşra teşkilatında çalışan personel tarafından daha iyi bilinmektedir. Bunun yanında yereldeki sosyo-kültürel yapının özellikleri de yine oradaki çalışan personel tarafından iyi tanınmaktadır. Bundan dolayı hizmet planlama aşamasında taşra teşkilatının görüşlerini almak kaynakların etkili ve verimli kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Çocuk refahı ve özellikle korunmaya ihtiyacı olan çocukların psikososyal ihtiyaçlarının diğer çocuklara göre daha fazla olduğu göz önüne alındığında personele çocuk refahı ile ilgili eğitim verilmesi ve eğitimlerin sistematik ve sürekli olması gerektiği düşünölmektedir.
- Çocuk hakları, çocuk refahı ve çocuğun yüksek yararı gibi konularda hizmet içi eğitimlerin hazırlanması ve sistematik olarak alanda çalışan personele bu eğitimlerin verilmesi gerektiği düşünölmektedir.
- Çocuk işçiliğini önlemede geliştirilecek politikaların sağlıklı işleyebilmesi adına Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimlerinde çocuk hakları ve çocuk işçiliği konusunda çalışacak olan personelin "çocuk işçiliği ve çocuk refahı" konularında hizmet içi eğitimlerle geliştirilmeleri gerektiği düşünölmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

4. İŞBİRLİĞİ

İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Strateji Belgesinin önceki bۆlmlerinde belirtildiği üzere iş birliği, bir sistem dahilindeki aktörlerin belirli ıktıları üretmek amacıyla birlikte çalışmaları anlamına gelir ve ocuk koruma sistemi bağlamında iş birliği, alandaki kurum ya da kişilerin, diğer kurum ya da kişilerle neyi, nasıl birlikte eyledikleriyle ilgilidir.

Kuramsal ereve ve yöntem bۆlmlerinde değinilen araştırma bulgularına göre ocuk koruma sistemi ve ocuk iŐçiliđinde yapılan çalıŐmalardaki iş birliği süreci ve süreçle ilgili yaşanan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin neriler Şu Şekildedir.

İŐbirliđinde Mevcut Durum: Aktörler, mevzuat, işleyiş

HGM ve Bakanlıklar/kurumlar arası iş birliği

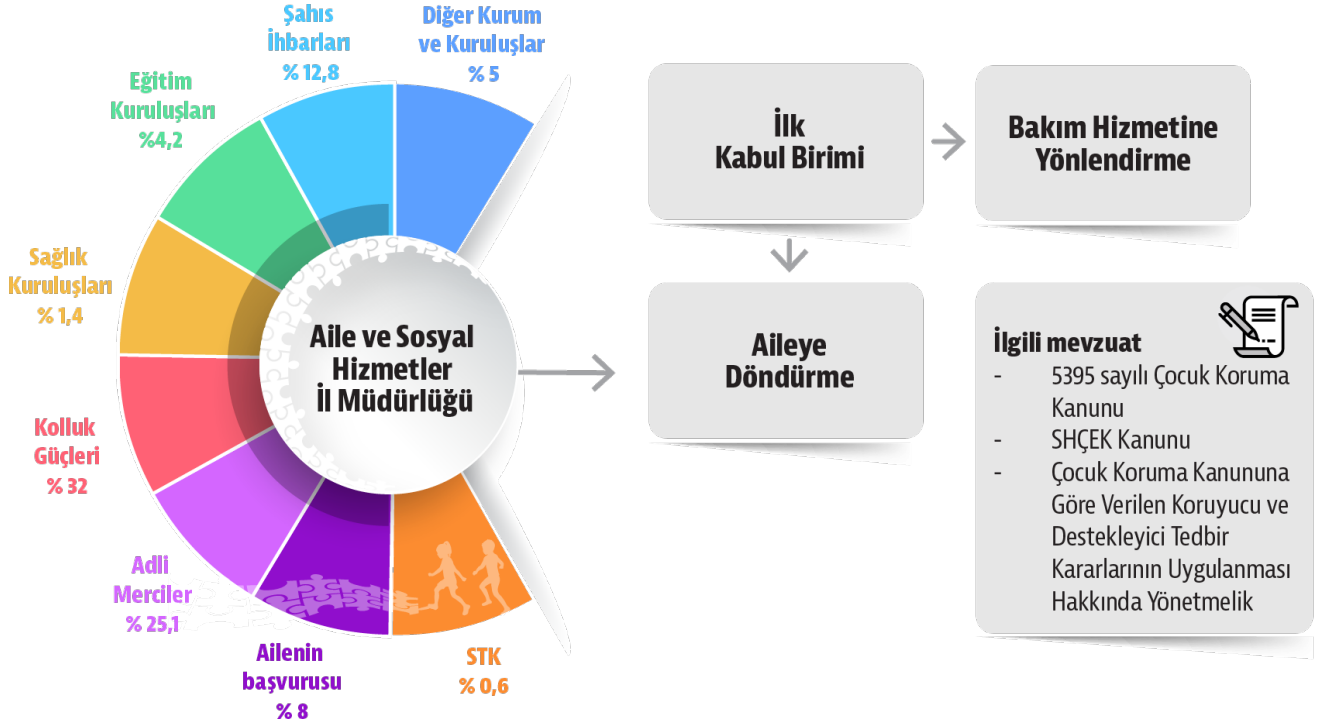
5395 sayılı ocuk Koruma Kanunu ocuklar hakkında verilen tedbirlerin kurumlar arası iş birliğini gerektirecek Şekilde yerine getirilmesi gerektiğini açıklamaktadır. Aslında ocuğun özellikle korunma sürecinde tespiti ve ASHB'ye teslimi sürecine kadar geçen süreçte diğer kurumlara görevler düşmektedir. Bu süreçle alakalı diğer kurumların iş ve işlemleri konusunda da bir iş birliği kurulmaktadır. Çocukların sisteme giriş Őekilleri bu iş birliğinin ne kadar önemli ve ne kadar yoğun bir Şekilde gerçekleŐtiđini göstermektedir (Bkz. Şekil 4).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Şekil 4: ÇOCUĞUN KORUMA SİSTEMİNE GİRİŞİ

ÇOCUĞUN SİSTEME GİRİŞİ

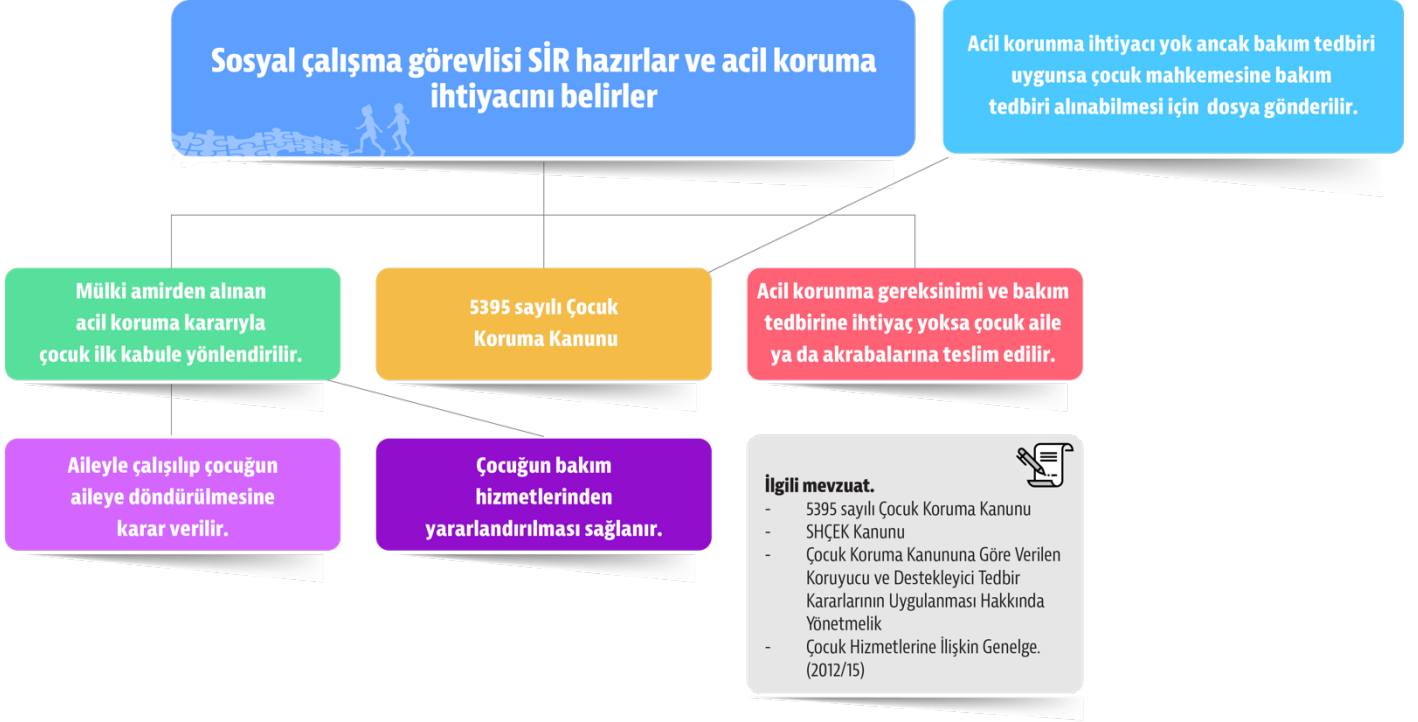
Bu işleyiş sürecinde il düzeyinde pek çok farklı kurum ve kuruluşun iş birliği yapması zorunludur. Ancak iş birliği sadece bu süreçle sınırlı değildir; çocukların bakım hizmetlerinden faydalanma sürecinde ya da aile yanında destek sürecinde de farklı kurum ve kuruluşlarla iş birliği kurmak gerekmektedir. Çocuğun koruma altına alınma sürecinde valilik ve mahkemelerle (Çocuk -Aile-Asliye Hukuk) iş birliği içinde hizmetler yürütülmektedir. Bu süreç Şekil 4'de görülmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Şekil 5: KORUMA SİSTEME GİREN ÇOCUĞA İLK MÜDAHALE

SİSTEME GİREN ÇOCUĞA İLK MÜDAHALE

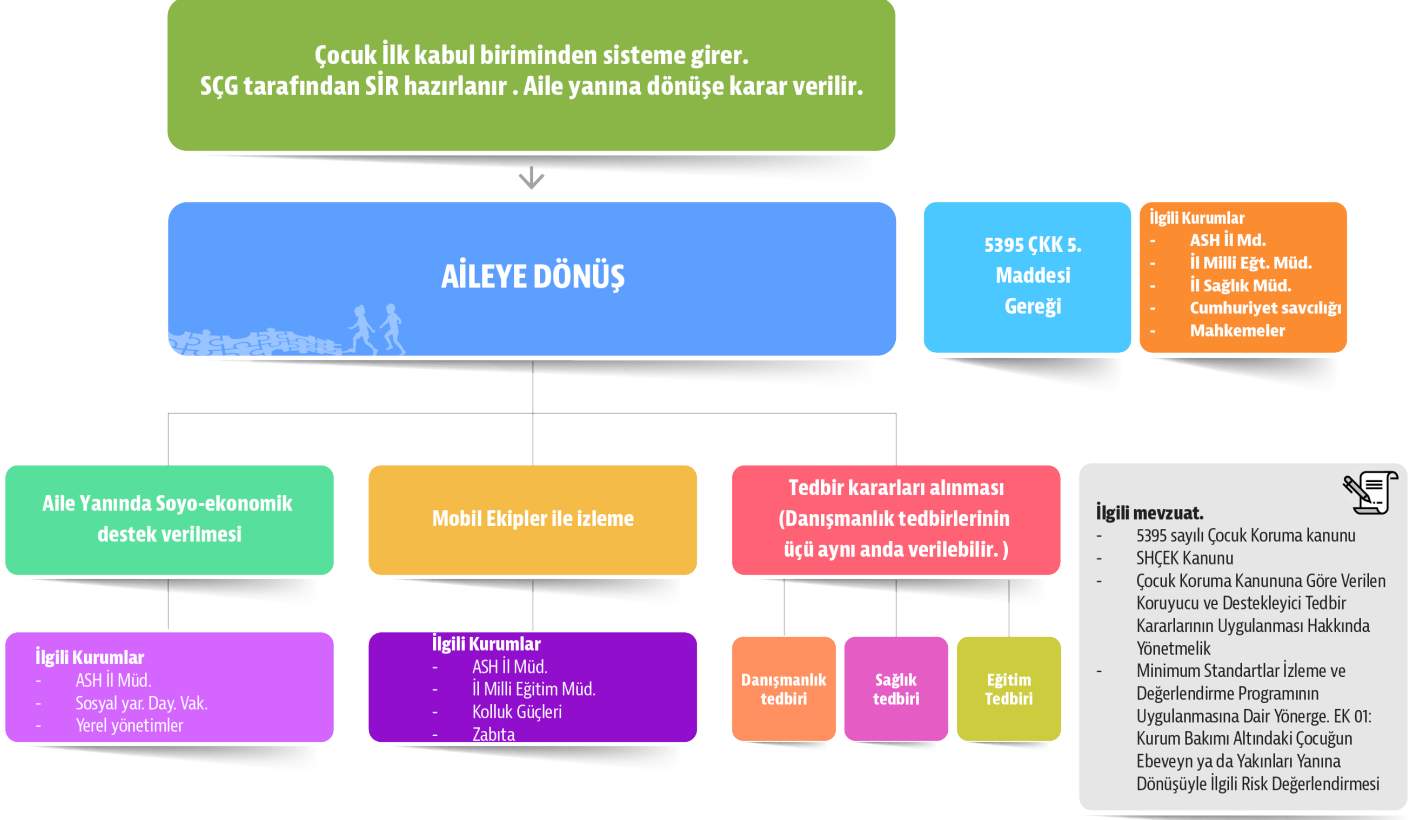
Aile yanında desteklenmesine karar verilen çocuklarla ilgili olarak da diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği kurmak gerekmektedir. Bu iş birliği süreçleri Şekil 6'da gösterilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ŞEKİL 6: HİZMET SUNUMU AİLE YANINDA DESTEK

HİZMET SUNUMU AİLE YANINDA DESTEK

ASHB ile diğer bakanlıklardan en yoğun iş birliği kurulan bakanlıklar Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığıdır. Bunun yanında Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, YÖK, KYK, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı iş birliği içinde bulunan diğer kamu kurum ve kuruluşları olmaktadır. ASHB'nin diğer bakanlıklar iş birliği içinde olduğu en önemli konular aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Ayrıca başta en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğinin tamamen önlenmesi amacıyla ÇSGB koordinasyonunda "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)" uygulanmaktadır. ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında ilgili kurum/kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonun sağlanması ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programının (2017-2023) uygulanmasına ilişkin görevler gerçekleştirilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 1: ASHB'nin diğer Bakanlıklarla iş birliği yürüttüğü alanlara ilişkin tablo

İŞ BİRLİĞİ YÜRÜTÜLEN BAKANLIK	İŞ BİRLİĞİ ALANLARI
Milli Eğitim Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none">▪ Mobil ekipler▪ Kurumlarda kalan çocukların okul kayıtları-Çocukların başarı ve devam durumları▪ Eğitim ve danışmanlık tedbirleri▪ Koruyucu aile ile ilgili konuların eğitim müfredatında yer alması
Sağlık Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none">▪ Ortak projeler▪ Eğitim talepler▪ Çocukların sağlık ihtiyaçları-tedavi süreçleri▪ Sağlık tedbirler▪ Çocukların sağlık randevuları▪ Koruyucu ailelerin Sağlık raporlarının ücretlendirilmesi
İçişleri Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none">▪ Kolluk güçlerinin çalışmaları ve koordinasyonu▪ Emniyet ve jandarma personelinin eğitimleri▪ Mobil ekiplerde polis ve zabitanın görevlendirilmesi▪ Refakatsiz çocukların işlemleri▪ Evlat edinme sürecindeki çocukların nüfus kayıt işlemleri
Adalet Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none">▪ Evlat edinme hizmetinin hukuki boyutu▪ Uluslararası evlat edinme▪ Cezaevinde olup çocuğunu görmek isteyen ebeveynler▪ Adli işlemler,▪ Suçla alakalı ya da cezaevinde olan çocuklar▪ Suça sürüklenen çocuklar ya da suç mağduru çocuklar
Dışişleri Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none">▪ Uluslararası evlat edinme▪ Çocukla ilgili konularda uluslararası çalışmalarda ASHB'yi temsil etmek

ÇHGM ile taşra teşkilatı arasındaki iş birliği süreçleri

ÇHGM taşra teşkilatı ile iş birliği içinde bir faaliyet yürütmektedir. Çünkü alanda yapılan uygulamaların tüm koordinasyonu merkez teşkilatı tarafından yerine getirilmektedir. Özellikle koruma altına alınan çocuğa verilecek bakım hizmetlerinin yürütülmesi noktasında ÇHGM ile taşra teşkilatı koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Çocuğun ihtiyacını karşılayacak bakım hizmetine karar verildikten sonra çocuğun kurum temelli ya da aile temelli hizmetlerden yararlandırılma süreçlerinde ya da çocuğun kuruluşlar arasında nakilleri konusunda ÇHGM ile taşra teşkilatı sürekli bağlantılı olarak çalışmaktadır. Bu süreç Şekil 6'da görülmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Şekil 7: BAKIM HİZMETLERİ UYGULAMA SÜRECİ

BAKIM HİZMETLERİ UYGULAMA SÜRECİ

ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında ilgili kurum/kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonun sağlanması ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programının (2017-2023) uygulanmasına ilişkin görevler gerçekleştirilmektedir. Çocuk işçiliği ile mücadele ile ilgili olarak kurumlar arası iş birliği şu şekildedir: Çocuk ve genç işçilerin çalıştırılmasına dair mevzuatta yer alan önemli bir vurgu, yapılan işin çocuğun okuldan uzaklaşmasına sebep olmaması gereğidir. Bu durum, Milli Eğitim Bakanlığı'nı bu sürecin ana aktörlerinden bir tanesi yapmaktadır. Eğitim faaliyetleri konusunda MEB ve uluslararası kurumlar ile çalışmalar yapılmaktadır. İstihdama yönelik çalışmalarda, çalış(tırıl)an çocukların yetişkin aile bireyleri İŞKUR aracılığıyla istihdam programlarına dahil edilmekte ve böylece çocuk işçiliğinin önemli bir nedeni olan ekonomik yoksunlukla mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Bunlara ek olarak, GSB genç ve çocukların kültürel ve sosyal faaliyet yönünden gelişimlerini sağlamaktadır. Ayrıca, istihdama yönelik faaliyetler sayesinde temel becerileri gelişmiş bireylerin iş bulma şansları da artmaktadır. Sağlık açısından Genel Sağlık Sigortası, sosyal güvenlik güvencesi bulunmayan kişilere yapılmaktadır. Ayrıca, belediyelerin, GSB faaliyetlerine paralel bir şekilde, çalışan çocuklara destek çalışmaları da bulunmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İşbirliği kapsamında yaşanan güçlükler

Burada ASHB açısından diğer kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliğine dair en önemli sorun, bu kurumların çocuk refahı alanı ile ilgili üzerlerine düşen görevleri yeterince yapmayıp tüm iş yükünün ASHB'ye yüklenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysaki çocuğun korunma ihtiyacının tespitinde öncelikle çocukla ilk karşılaşan birimler kolluk güçleridir. Çocuğun durumunun yeterince değerlendirilmeden ailesinden ayrılmasına gerek olmayan çocukların⁵ da ilk kabul birimlerine getirilmeleri söz konusu olabilmektedir. Yapılan mevcut durum analizi çalışmasında tedbir kararlarının uygulanması noktasında da Milli Eğitim Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı özelinde konunun ASHB kadar ciddi bir şekilde ele alınmadığı görüşünün dile getirildiği görülmektedir. Ayrıca kuruluşlarda kalan çocukların sağlık ve eğitim ihtiyaçları konusunda da yeterli hassasiyetin gösterilmemesi riski de önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği noktasında en çok yaşanan sorunlardan bir diğeri de Bakanlığın diğer bakanlıkların uzmanlık alanlarıyla ilgili görüş taleplerinin sorunun çözümü ya da bilgi ihtiyacının karşılanması gerektiği zamanda ve sorunun çözülmesi ve ihtiyacın karşılanmasını sağlayamaya uygun bir şekilde cevaplandırılmamasıdır.

Çocuk işçiliği ile mücadele konusunda iş birliği açısından en önemli sorun Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Birimlerinin diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yeterince tanınmamasıdır. Mevcut durum analizinde Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimlerinde (ÇİMB) çalışan personelin sadece %8'i kamu kurum ve kuruluşları tarafından birimlerinin tanındığını net bir şekilde ifade etmiştir. Bu birimler yeterince tanınmadığı için diğer kurum ve kuruluşlar çalışan bir çocuk tespit ettiklerinde bu konuyu ÇİMB'lere bildirmemektedir. ASHB taşra teşkilatından toplanan verilerde bu bakanlığın personelinin bile yarıya yakınının Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Birimlerinden haberdar olmadığı ortaya çıkmıştır.

Mevcut durum analizi çalışmasında ilgili kurum ve kuruluşların çalışan veya çalıştırılan çocuklara ilişkin bilgileri Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Birimlerine ulaştırmak konusunda yetersiz oldukları görüşünün sıkça dile getirildiği görülmüştür. Çalışan çocuklar konusunda ilgili kurum ve kuruluşlar çocukların bilgilerini bu birimlere yeterli düzeyde ulaştırmamaktadırlar. Mevcut durum analizi çalışmasında bu alandaki yetersizlik sırasıyla İl Sağlık Müdürlüğü (%48,5), İl Milli Eğitim Müdürlüğü (%45,4), zabıta (%45), Emniyet birimleri (%39,2), Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü (%32,3), Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü (%25) olarak ifade edilmiştir. Bu bilgilerin ulaştırılmaması mevcut istatistiki verilerin sağlıklı olmamasına neden olmaktadır. Ayrıca, çocuk işçiliği konusunda istatistiki bilgilerin yetersiz ya da eksik olması hem çocuk işçiliğini önlemeye yönelik politika ve programların hazırlanması ve uygulanmasında bir risk oluşturabilecek hem de çalışan çocukların gözden kaçmasına ve çocukların istismar edilmesine neden olabilecektir.

⁵ Örneğin; kolluk güçlerinin kimi yerlerde çocuk istismarı konusunda tek sorumlu kurumun ASHB olduğunu düşünmesinden kaynaklı olarak aile dışından biri tarafından istismar edilen çocuğun durumunu yeterince inceleyip çocuğun aileye teslim edilme alternatifini yeterince değerlendirmeden çocuğun direk olarak ilk kabul birimine teslim edilmesi gibi durumlar. Bundan dolayı emniyet birimlerinde özellikle çocuk şubelerde bu durumları değerlendirebilmek üzere sosyal çalışmacı istihdam edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İş birliği açısından bir diğer temel sorun alanı ise kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında yetersiz seviyede gerçekleşen iş birliğidir. Her ne kadar araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşları, alandaki önemli aktörler olarak tarif edilseler de söz konusu kuruluşların ocuk koruma sisteminde oynayabilecekleri potansiyel role göre son derece sınırlı bir katkıda buldukları anlaşılmıştır. Bu durumun sebepleri arasında kamu kurumlarının sivil toplumla çalışma ve iş birliği konusunda tecrübe ve yetkinliklerinin sınırlı olması, ocuk koruma alanında sivil toplum kuruluşlarının diğer alanlara kıyasla daha az sayıda bulunması ve kaynaklarının yetersizliği ile ocuk koruma alanındaki aktörler arasında iletişim yetersizlikleri bulunmasıdır.

İşbirliğinin artırılmasına yönelik öneriler

- Taşrada yerel düzeyde bulunan koordinasyon kurulları gibi iş birliğini kolaylaştıran kurulların ve yapıların merkez teşkilatları arasında da oluşturulması ve işlev görmesinin sağlanması.
- Kurumlar arası iş birliklerinin işleyişlerine dair detaylı iş akış prosedürlerin oluşturulması ve uygulanmasının sağlanması; bu süreçlerin ilgili kurumların aktif katılımıyla yürütülmesi.
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarındaki yöneticilerin kurumlar arası iş birliklerinin önemini kavramasını ve iş birliği mekanizmaları oluşturulması için çaba harcamalarını teşvik etmek amacıyla sorumluluklarını hatırlatıcı yöntemler geliştirilmesi (ör. Teşvikler devreye sokulması, olumlu sonuçların görünür kılınması ve takdir edilmesi, çalıştaylar düzenlenmesi).
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarında ocuk koruma alanında çalışan personelin iş birliği geliştirme kapasitesini yükseltmek için alana özgü düzenli ve periyodik hizmet içi eğitiminin düzenlenmesi.
- Kamudaki farklı kurumlar arasında tecrübe ve iyi uygulama örneği paylaşımlarının artırılması,
- Toplumda ocuğun çalışmasına dair algının dönüşümü için ocuk işçiliğiyle mücadelenin bütün alanlarda topyekün bir mücadele içinde yapılması,
- ocuk koruma alanında kamu kurumlarıyla sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini artırmak amacıyla kamu kurumlarındaki yönetici ve uzman personel ile sivil toplum kuruluşlarının yetkililerini bir araya getirerek aralarındaki iletişimi ve iş birliği ihtimalini artıracak alanların oluşturulması (*Yandaki kutucuğa bakınız*).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Öneri:

İş birliğini artırma/İş birliğine alan açma amaçlı Çalıştay: Çocuk Koruma Sistemine Sivil Toplum Katkısı

İki gün sürecek "Çocuk Koruma Sistemine Sivil Toplum Katılımı" temalı bir çalıştayın ilk günü kamu kurumlarından temsilcilere sivil toplum katılımının neden gerekli ve önemli olduğunun anlatılacağı bir eğitime; ikinci günü ise kamu kurumlarından teknik personelin sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile birlikte masa başında çalışarak, hem tecrübe paylaşımı gerçekleştirdikleri hem birbirlerine kulak verdikleri, birbirlerini tanıyarak ilişki oluşturdukları bir uygulamaya ayrılabilir. Davranış Değişikliği ve Toplumsal Dönüşüm Amaçlı İletişim yaklaşımıyla çeşitli Birleşmiş Milletler kuruluşlarınca uygulanan bu tür yapılandırılmış kapasite artırım çalışmalarının, hem kamu hem de sivil toplum tarafında iş birliği ihtimalini artırdığı bilinmektedir. Etkinlik öncesinde, sonrasında ve zaman içinde kullanılabilecek çeşitli ölçme, değerlendirme araçlarıyla katılımcılardaki değişimi tespit edip, takip etmek mümkün olabilecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5. İLETİŞİM

Önceki bölümlerde ele alınan çocuk koruma sistemi içindeki aktörler arası koordinasyon ve iş birliğinin istenen sonuçları sağlaması yani çocuk haklarının en yüksek seviyede gerçekleşebilmesi için gerekli olan unsurlardan biri de kusursuz iletişimdir. Zira iletişimsel içeriklerin, kanalların, yöntemlerin ve prensiplerin çocuk koruma alanına uygun olarak kurgulandığı bir sistemin öngörülen olumlu çıktıları sağlama ihtimali daha kuvvetlidir.

İletişim, en yalın ifadeyle, bilgi ve mesajların karşılıklı olarak paylaşılması demektir. Kurumlar söz konusu olduğunda ise iletişim, kurum ya da örgütlerin amaçları doğrultusunda faydalandıkları iletişim araç ve yöntemlerini ifade eder. Çocuk koruma sisteminde iletişim, sistem içindeki aktörler arasında sistemin işleyişi açısından gerekli olan bilgi paylaşımlarını sağlayan kanallar ve yöntemler anlamına gelmektedir. İletişimin iş birliği ve koordinasyona destek olmanın ötesinde çocuk koruma alanında bireysel, kurumsal ve toplumsal ölçekte hedeflenen değişikliklerin gerçekleşmesinde doğrudan etkisi olacak şekilde kavranması da mümkündür, ve Davranış Değişikliği/Toplumsal Dönüşüm amaçlı İletişim olarak bilinen bu yaklaşım öneriler kısmında detaylıca ele alınmıştır.

Bundan önce, Türkiye'deki çocuk koruma sistemi içindeki iletişimsel mevcut durum ve sorunlar, ardından da öneriler aşağıda sunulmuştur.

İletişimde Mevcut Durum: Aktörler, konular, kanallar

Araştırma kapsamında incelenen iletişimsel pratikler en üst seviyede ÇHGM'nin kurum içi iletişimi (idareci-personel, personel-personel) ve kurum dışı iletişimi (diğer kurumlarla, sivil toplumla) olmak üzere iki başlık altında gruplandırılabilir.

ÇHGM'nin kurum içi iletişiminde yer alan aktör ve konu ya da içerikler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 2: ÇHGM İç İletişim Süreç ve Konularına İlişkin Tablo

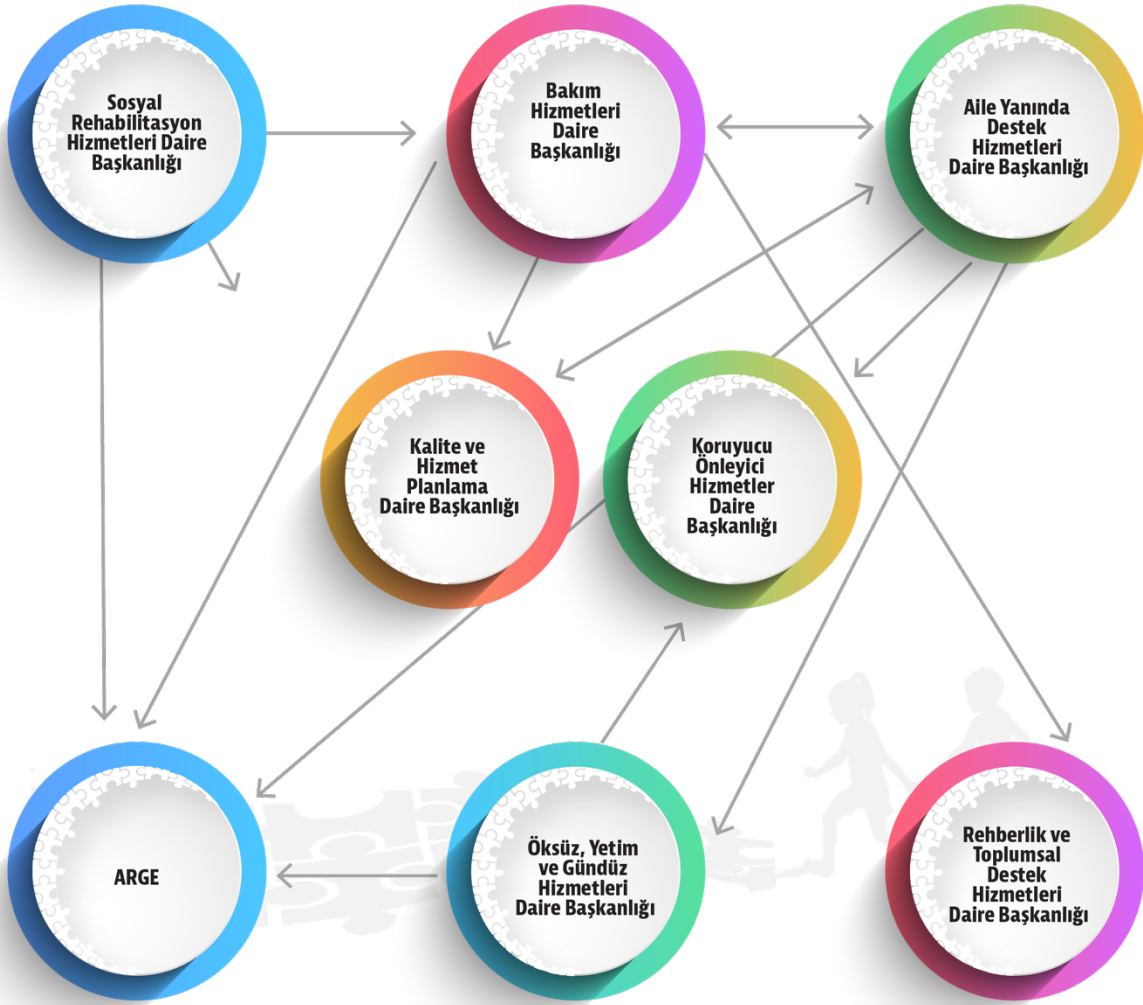
ÇHGM BİRİMİ	İŞ BİRLİĞİ YAPILAN BİRİMLER	İLETİŞİM KONULARI
Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Bakım Hizmetleri Daire BaşkanlığıAraştırma, Geliştirme ve Proje Daire BaşkanlığıKalite ve Hizmet Planlama Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">6 Eylül 2022 tarihinde Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik çıkıncaya kadar ÇODEM ve diğer bakım kuruluşları arasındaki nakiller ile ilgili konularAraştırma ve proje geliştirme faaliyetleri
Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Bakım Hizmetleri Daire BaşkanlığıKalite ve Hizmet Planlama Daire BaşkanlığıAraştırma, Geliştirme ve Proje Daire BaşkanlığıKoruyucu ve Önleyici Hizmetler Daire BaşkanlığıÖksüz, Yetim ve Gündüz Hizmetleri Daire BaşkanlığıSosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">0-6 yaş arası çocukların Aile Odaklı Hizmetlerden yararlandırılmasıYabancı uyruklu çocuklarKoruyucu aile ve evlat edinme hizmetleriSED hizmetleri
Öksüz, Yetim ve Gündüz Hizmetleri Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Koruyucu ve Önleyici Hizmetler Daire BaşkanlığıAraştırma, Geliştirme ve Proje Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Uyuşturucuyla mücadele sokak çalışmaları
Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire BaşkanlığıKalite ve Hizmet Planlama Daire BaşkanlığıBasın ve Halkla İlişkiler BirimiAraştırma, Geliştirme ve Proje Daire BaşkanlığıRehberlik ve Toplumsal Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleriİlk kabul birimleriyle ilgili konularAlo 183 başvurularıTeftiş raporlarının iletilmesiÇocuk evleri protokolleriAraştırma talepleriBakım sonrası hizmetlerSosyal Etkinlikler
Çocuk Hakları Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Araştırma, Geliştirme ve Proje Daire Başkanlığı	
Kalite ve Hizmet Planlama Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Bakım Hizmetleri Daire BaşkanlığıSosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire BaşkanlığıAile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none">Bakım hizmetlerinin planlanmasıBakım hizmetlerinin planlanmasıKoruyucu aile, evlat edinme ve SED hizmetleri

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Genel M¼d¼rl¼k içi iletişimsel s¼releri bu g¼rselde de hangi birimin hangi birime y¼nelik iş akışı başlattığı ve karşılıklı iletişimde bulunduğu bilgisini içerecek şekilde g¼r¼l¼yor.

şekil 8: HGM iş İletişim Ağı

HGM'nin kurum dışı iletişim faaliyetinde bulunduğu akt¼rler arasında iş birliği y¼r¼tt¼đ¼ diğer bakanlıklar, STK'lar ve sivil toplumu oluşturan bireyler yer almaktadır. Bu akt¼rlerle ocuk refahının sağlanmasına y¼nelik hizmetlerin sağlanmasından, okul kaydı, sağlık tedbirleri, değerler eğitimi gibi geniş bir alana yayılan konuların prosed¼rlerine kadar oldukça çeşitli konularda iş birlikleri gerçekleşmekte ve bu doğrultuda iletişim sağlanmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşları ve vatandaşlardan oluşan sivil toplum da kurum dışı akt¼rler arasında yer almaktadır. Son olarak HGM, ocuklarla da doğrudan iletişime geçmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÇHGM ve ÇGM'nin kurum içi ve kurum dışı kullandığı iletişim kanalları aracılı ve aracısız iletişim olmak üzere iki kategori altında toplanabilir. Aracısız, ya da doğrudan iletişim biçimlerinden biri yüz yüze iletişimdir; aracılı kurum içi iletişimin en önemli kanalları ise dahili telefon, kuruma ait e-posta adresleri, bakanlığın bilgi paylaşım sistemi olan Belge.net olarak tespit edilmiştir. Bunların yanında ticari GSM operatörlerinin internet hizmetleri üzerinden işleyen kişisel cep telefonları veya WhatsApp gibi anında mesajlaşma uygulamaları da kurum içi iletişim amacıyla kullanılmaktadır. Özellikle çalışanların birbirine ofislerinde bulunan dahili telefonlardan ulaşamadığında veya vaka ile ilgili iş akışını hızlandırmak gerektiğinde bu "gayri resmi kanallara" başvurulduğu görülmektedir. Kurum içi iletişim kanallarına dair değerlendirme tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3: Kurum içi iletişim kanallarının avantaj-dezavantajlarına ilişkin tablo

Kullanılan iletişim kanalları	Avantajları	Dezavantajları
Resmi yazı (belge.net vb.)	<ul style="list-style-type: none">Kanıtı dayalı bir iletişim sunmasıİspat edilebilmesiMesai saatleri içinde kullanılmasıPaylaşılan bilgilerin gizlilik ve güvenliliğini sağlama ihtimalinin daha yüksek olması	<ul style="list-style-type: none">Yavaş bir iş akışı oluşturabilmesiYazıyı gönderen muhatabı belirlemede güçlük yaşanabilmesiAcil durumlar için uygun bir iletişim yöntemi olmaması
Kurumsal e-posta	<ul style="list-style-type: none">Kanıtı dayalı bir iletişim sunmasıİspat edilebilmesiMesai saatleri içinde kullanılması	<ul style="list-style-type: none">ASHB e-posta depolama alanının yeterli olmamasıE-posta kullanımının ASHB içinde yaygın olmamasıE-postanın gözden kaçabilmesiPaylaşılan verilerin gizliliğini koruyamama riski (yanlışlıkla bir başkasına, aynı anda birden çok kişiye gönderme vb.)Acil durumlar için uygun bir iletişim yöntemi olmaması
Şahsi e-posta	<ul style="list-style-type: none">Kanıtı dayalı bir iletişim sunmasıİspat edilebilmesi	<ul style="list-style-type: none">Kurumsal bir e-posta hesabı olmamasıE-posta kullanımının ASHB içinde yaygın olmamasıE-postanın gözden kaçabilmesiPaylaşılan verilerin gizliliğini koruyamama riski (yanlışlıkla bir başkasına, aynı anda birden çok kişiye gönderme vb.)Acil durumlar için uygun bir iletişim yöntemi olmaması
Kurumsal sabit hatlı telefon	<ul style="list-style-type: none">Mesai saatleri içinde kullanılmasıKurumsal iletişime uygun olmasıKolay ve hızlı bir iletişim sunması	<ul style="list-style-type: none">Aranan kişinin yerinde olmaması durumunda iletişimin sağlanamaması

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kullanılan iletişim kanalları	Avantajları	Dezavantajları
		<ul style="list-style-type: none">ASHB dışından yararlanıcılar da dahil herkes tarafından erişilebilir olduğunda iş yoğunluğu oluşturmasıKanıtı dayalı bir iletişim sunmaması (konuşulanların ispatının güç olması)
Şahsi Cep Telefon	<ul style="list-style-type: none">Kolay ve hızlı bir iletişim sunmasıBazı acil durumlar için uygun bir iletişim yöntemi olmasıMesai saatleri dışında da kullanılabilmesi	<ul style="list-style-type: none">Mesai saatleri dışında da kullanılmasıKanıtı dayalı bir iletişim sunmaması (konuşulanların ispatının güç olması)
WhatsApp, BİP	<ul style="list-style-type: none">Kolay ve hızlı bir iletişim sunmasıBazı acil durumlar için uygun bir iletişim yöntemi olmasıMesai saatleri dışında da kullanılabilmesiKolay belge, resim vb. paylaşımı yapılabilmesiAynı anda birden çok kişi ile iletişimi kolay ve hızlı sağlaması	<ul style="list-style-type: none">Mesai saatleri dışında da kullanılmasıSürekli bir iş yoğunluğu oluşturması (Kişi ve gruplardan her saatte gelen mesaj bildirimleri vb.)Paylaşılan verilerin gizliliğini koruyamama riskinin yüksek olması (yanlışlıkla bir başkasına, aynı anda birden çok kişiye gönderme vb.)Gizlilik ve güvenlik önlemleri alabilmenin zor olması
Yüz yüze	<ul style="list-style-type: none">Süreci hızlandırmasıBazı acil durumlar için uygun bir iletişim yöntemi olmasıMesai saatleri dışında da kullanılabilmesi	<ul style="list-style-type: none">Mesai saatleri dışında da kullanılmasıKanıtı dayalı bir iletişim sunmaması (konuşulanların ispatının güç olması)Her zaman kolay uygulanabilir olmaması (yüz yüze gelmek için harcanan zaman vb.)

ÇHGM'nin faydalandığı kurum dışı iletişim kanallarına bakıldığında iş birliğinde bulunulan çeşitli aktörlerle doğrudan iletişimi sağlayan telefon ve yüz yüze toplantılara ilaveten bakanlıklarla olan iş birliği bağlamında büyük oranda resmi yazışmalar kullanılmaktadır. ÇHGM'nin STK'lar veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla direkt irtibat kurabilecekleri bir iletişim kanalı bulunmamaktadır; bunun yerine telefon ya da elektronik posta gibi genel kanallar kullanılmaktadır. Çocuk İşçiliği alanında faaliyet gösteren Çalışma Genel Müdürlüğü İstihdam Politikaları Daire Başkanlığının iletişim kanalları arasında resmi yazı, e-posta, WhatsApp, birebir iletişim ve Ortak Paylaşım Alanı (OPA) iç sistemi yer almaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İletişim kapsamında yaşanan güçlükler

Kurum içi iletişim güçlükleri

Kurum içi iletişim bağlamında ortaya çıkan iletişimsel sorunlardan biri ASHB özelinde genel müdürlükler arasında iş birliği dışında yeterince bilgi akışı olmaması, bunun neticesinde de bakanlığın diğer birimlerinde yapılan işlere dair bilgi eksikliğidir. Her ne kadar birimler aynı yapı altında iş birliği yapmakta olsalar da kurum içi bilgi akışında yetersizlik olduğu anlaşılmıştır. Tespit edilen bir diğer iletişimsel sorun ise Genel Müdürlük düzeyinde idarecilerin kolaylıkla ulaşılabilir olmamasıdır.

Aktörler arası iş birliğinin daha sağlıklı işleyebilmesi için çeşitli iletişim kanallarının bir yandan mevcut ve işlevsel olması gerekmekte, bir yandan da personelin bu kanallardan faydalanabilme yetkinliğine sahip olması gerekmektedir. Söz konusu iletişim kanalları kurum içi vaka takip sisteminden, toplantı-konferans odalarına, birimler arası toplantılardan, resmi yazışmalara uzanan geniş bir yelpazede yer almaktadır.

Kurum içi gayri resmi iletişim kanalları olarak ifade edilen GSM operatörlerinin internet hizmetleri üzerinden işleyen kişisel cep telefonları tabanlı mesajlaşma uygulamaları, sıklıkla kullanılmakta; kullanıcı verilerinin güvenliğinden, çocuk koruma alanının hassasiyetlerine çeşitli riskler ortaya çıkarmaktadır.

Kurum dışı iletişim güçlükleri

Önceki bölümde belirtildiği üzere, STK'ların önemli paydaşlar olduğu ifade edilmekte ancak bu kurumlarla yeterli iş birliği geliştirilememektedir. Bu durumun sebeplerinden birinin de konuya iletişim açısından stratejik yaklaşılmaması olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, söz konusu STK'larla zaman zaman iletişime geçildiğinde, iletişim bilgilerinin güncel olmadığı ortaya çıkmaktadır.

ÇHGM de dahil olmak üzere çocuk koruma sistemi içindeki aktörlerin, çocuk koruma sisteminin merkezinde yer alması gereken çocuklarla doğrudan iletişime geçtikleri süreçlerin iletişimsel hassasiyetlerden yeterince beslenmediği anlaşılmaktadır. Örneğin, genel müdürlüğe ulaşmak isteyen çocuklar için de bir sistem bulunmamaktadır. Ya da sistem içindeki aktörler Çocuk Dostu İletişim Prensiplerinden yeterince faydalanmamaktadır. Ayrıca; çocuk koruma sisteminde yer alan aktörlerin çocuklarla olan iletişimini güçlendirmek bağlamında Ulusal Çocuk Forumu, Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri, Çocuk Danışma Kurulu gibi araç ve yöntemlerin yeterince etkin kullanılmadığı göze çarpmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk koruma sistemi içinde görev alan aktör ve bireylerin sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için gereksinim duydukları çeşitli iletişimsel (ör: kişiler arası iletişim becerileri, stratejik iletişim ve planlama yetkinlikleri, kültürler arası iletişim) yetkinliklerden mahrum oldukları ve buna bağlı olarak kimi aksaklıklar yaşandığı görölmektedir.

İletişimsel Öneriler

- ÇHGM özelinde Genel Müdürlük içinde daire başkanlıkları arası koordinasyon ve iş birliğinin sağlanması için daire başkanları ve personel arası iletişim kanallarının geliştirilmesi; bu bağlamda kişiler arası iletişim imkanı sunabilecek resmi yöntemlerle (daireler arası iş amaçlı, çıktı odaklı toplantılar gibi), gayri resmi yöntemlerden (tecrübe paylaşımı amaçlı, bağ oluşturmaya yarayacak toplantılar gibi) istifade edilebilir. Kurum içi iletişimin en üst seviyede gerçekleşebilmesi için hem resmi hem de gayri resmi iletişim ve paylaşım alanlarının, personelin tercihleri doğrultusunda genişletilmesinde fayda bulunmaktadır.
- Gerekli görülürse, genel müdürlükler bünyesindeki idarecilerin daha rahat ulaşılabilir olmasını sağlayacak iletişim kanallarının oluşturulmasına (doğrudan idareciye yönelik elektronik posta kullanılmasının özendirilmesi gibi) ve yönetenler ve yönetilenler (ast-üst) arasındaki iki yönlü karşılıklı iletişimin özendirilmesine yönelik adımlar atılabilir. Bu sayede yöneticilerin erişilebilirliği artarken, personel arası iletişimin güçlenmesi teşvik edilmiş olacaktır.
- ÇHGM özelinde kurum içi iletişimi ve daire başkanlıkları arası bilgi akışını güçlendirme ile kurumsal aidiyeti artırma amaçlı bir kurumsal iletişim biriminin kurulması gerekmektedir. Böylece başta bakanlık personeli olmak üzere ilgili aktörlerle çocuk koruma alanına dair kurum içi aktörler tarafından yürütölen faaliyetler, elde edilen olumlu çıktılar gibi içerikler düzenli olarak paylaşılacaktır. Ayrıca kurum personelinin benzer temalarda kendi içeriklerini oluşturmasının teşvik edilmesi sayesinde hem kurumsal aidiyetin artması sağlanacak hem de tecrübe paylaşımının gerçekleşmesi için bir kanal daha devreye sokulmuş olacaktır.
- İş birliği bölümünde ele alındığı üzere, kurumlar arası iş birliklerinin iletişimsel işleyişleri, prosedürleri detaylı bir şekilde tanımlanmalı ve tarafların bu iletişimsel işleyişe uygun davranmaları sağlanmalıdır.
- Kurumların sivil toplum tarafından erişilebilirliği konusunda kolaylaştırıcı çalışmalar yapılması gerekmektedir. Alanda faaliyet yürüten STK'lar ile kamu aktörlerini bir araya getiren ortak bir dijital platform kurularak bu kanal üzerinden doğrudan irtibat imkânı sağlanabilir. Aktif olarak işleyen ve düzenli olarak güncellenen bir STK bilgi sistemi ve iletişim ağı oluşturulabilir. Bunlardan önce, iş birliği bölümünde belirtildiği üzere STK'larla kamu aktörleri arasında iş birliğini genişletecek iletişimsel alanların oluşturulması faydalı olacaktır.
- Kurum içi ve kurum dışı iletişimsel faaliyetlerde ihtiyaçlara uygun, doğru iletişim kanallarının tercih edilip, kullanılmasına azami özen gösterilmelidir. Bu kanalların özellikle vaka takibi gibi iş akışında kilit önem arz eden ve barındırdıkları verilerin mahremiyet ihtiyacı sebebiyle çocuk koruma hassasiyetine sahip olanların, ticari GSM operatörlerinin şebekeleri üzerinde işleyen mesajlaşma

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

uygulamaları gibi dışsal mecralar şeklinde değil, kurum tarafından kurulan ve işletilen dijital tabanlı vaka takip sistemleri şeklinde işletilmesi daha uygun olacaktır.

- Çocuk koruma sistemi dahilinde gerçekleşen tüm iletişimsel faaliyetlerin niteliğini belirleyecek bazı ilkelerin tespit edilip, benimsenmesinde fayda vardır. Bu prensipler koruma ihtiyacı olan çocuklar da dahil olmak üzere alandaki aktörler tarafından belirlenmeli ve böylece benimsenme ihtimali artırılmalıdır. Söz konusu prensipler arasında "stratejik olmak", "ocuk dostu iletişim ilkelerine sahip olmak", "katılımcılık", "kapsayıcılık", "hesap verebilirlik" ve "llebilirlik" yer alabilir.
- İletişim faaliyetlerinin öngörülen şekilde gerçekleşmesi ve arzu edilen sonuçları sağlayabilmesi için gerekli olan unsurlardan biri kurum ve aktörlerde belirli iletişimsel yetkinliklerinin mevcut olmasıdır. Bu nedenle başta bakanlık personeli arasından olmak üzere çocuk koruma alanında görev alan aktörlere çeşitli iletişim beceri ve yetkinliklerini sağlamak amacıyla kapasite artırma imkanları sunulmalıdır. Dijital, yüz yüze ve hibrit modalitelerde gerçekleştirilebilecek çeşitli eğitsel yöntemlerle sunulabilecek bu beceriler ölçülebilir nitelikte olup, somut operasyonel çıktılarla ilişkili olarak genişletilebilir.
- Çocuk koruma alanındaki iletişimsel faaliyetlerin stratejik bir perspektifle planlanması ve bireysel/toplumsal davranış değişikliği çerçevesinde konumlandırılmasına ihtiyaç vardır; ve ASHB ve ÇSGB'nin bu konuda nc rol oynaması doğru olacaktır. Böylece iletişimsel çabalar yalnızca iş birliği ve koordinasyonun daha sağlıklı gerçekleşmesine destek olmakla kalmayacak, bunun ötesinde çocuk koruma alanında bireysel, kurumsal ve toplumsal ölçekte hedeflenen davranış değişikliklerinin gerçekleşmesinde doğrudan etkili olacak bir mahiyet kazanabilecektir. (Yandaki kutucuğa bakınız).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Öneri:

Davranış Değişikliği/Toplumsal Dönüşüm Amaçlı İletişim Yaklaşımının benimsenmesi

ASHB ve ÇSGB'nin stratejik planlamasında iletişimsel faaliyetleri Davranış Değişikliği/Toplumsal Dönüşüm amaçlı İletişim çerçevesinde ele alması hem çocuk koruma açısından hedeflenen sonuçlara ulaşılması açısından hem de bakanlıkların iletişimsel çabalarını sağlam bir kuramsal bağlama oturtması açısından önem taşımaktadır. UNICEF de dahil olmak üzere çeşitli Birleşmiş Milletler kuruluşları tarafından benimsenen ve farklı küresel çabalarda uygulanan bu yaklaşım belirlenen alanlarda ulaşılacak istenen programatik sonuçların bireysel ya da toplumsal davranış değişikliği ile ilgili olanlarına yönelik olarak, ölçülebilir ve katılımcı iletişimsel müdahaleler geliştirilip, uygulanmasından ibarettir.

Örneğin çocuğa yönelik şiddet gibi bir sorunun çözümünü hedefleyen bir program kapsamında, sistem güçlendirilmesi ya da yasal iyileştirmeler gibi müdahalelerin yanında bireysel ve toplumsal düzeyde hedeflenen değişimlerin gerçekleşmesine yönelik iletişimsel müdahaleler de devreye girmelidir; Davranış Değişikliği/Toplumsal Dönüşüm Amaçlı İletişim Yaklaşımı tam da bunu sağlar ve hedef kitlelerde değişmesi istenen davranış ya da normların dinamiklerinin analizinin ardından, hedef kitlelere uygun kanallar ve mesajların yine hedef kitlelerin katılımıyla belirlenip uygulandığı bir yöntem benimser. İletişimsel müdahalelerin ölçülebilir sonuçları sayesinde kaynaklar verimli kullanılır ve program hedefine ulaşılır.

Kolaylıkla anlaşılacağı üzere, iletişimin bu derinlikte ve kapsamda ele alınması, çocuk koruma alanı için oldukça yenidir. Türkiye'deki çocuk koruma alanında Davranış Değişikliği/Toplumsal Dönüşüm Amaçlı İletişim Yaklaşımının yaygınlaşmasının kurumsal değişim ve dönüşüm açısından da faydaları olacaktır ve bu sebeple ASHB ve ÇSGB'nin söz konusu uygulamada öncü rol oynaması tavsiye edilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

6. SONUÇ

İletişim, Koordinasyon ve Bilgi Paylaşımı Belgesinin amacı, çocuk haklarının dört odak alanında kurum içi ve kurumlar arası koordinasyon, iletişim ve iş birliğini kuvvetlendirmeye yönelik temel önerilerde bulunmak ve böylelikle Türkiye’de çocuk haklarının daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktır.

Belgede temel olarak ele alınan kurumsal iletişim ve iş birliği öncelikli olarak ASHB’nin kurum içi ve diğer kurumlar ve sivil toplum ile olan iletişim, iş birliği ve bilgi paylaşımı mekanizmalarıdır. Buna ek olarak özellikle çocuk işçiliği ile mücadele konusunda ÇSGB’nin kendi içinde ve diğer kurum ve kuruluşlar ve sivil toplumla olan iletişim, iş birliği ve bilgi paylaşımı mekanizmaları da incelenmiştir. İlgili iletişim, iş birliği ve bilgi paylaşımı mekanizmaları incelenirken hem merkez hem de taşra teşkilatı ele alınmıştır.

Yapılan nicel ve nitel araştırmalar ve analize dayanarak işbu belge hazırlanmış, ve “koordinasyon”, “iş birliği” ve “iletişim” alanlarında yaşanan ortak sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler oluşturulmuştur. Bu önerilerin amacı, ASHB ve ÇSGB merkez ve taşra teşkilatı personeli arasında ve merkez personel ile dış paydaşlar ve medya arasında tutarlı, sistematik ve iyi planlanmış bir iletişim, koordinasyon ve bilgi paylaşım sisteminin kurulmasına katkıda bulunmaktır. Bu somut önerileri değerlendirip uygulamaya sokmak tamamı ile ASHB ve ÇSGB’nin kendi inisiyatifinde olup, bunların zaman içinde gündeme gelip katılımcı bir yaklaşımla mevcut sistemle bütünleşmesi öngörülmektedir. Söz konusu önerilerin eylem odaklı özeti aşağıda yer almaktadır.

Koordinasyon:

Çocuk koruma sisteminin temelini oluşturan kanun ve yönetmeliklerin gözden geçirilip ASHB’nin güncel kurumsal yapısı ve bakanlığın mevcut görev ve yetkileri göz önüne alınarak güncellenmesi sistemin daha etkin işlemesine olanak verecektir.

Aynı şekilde mevzuatta sosyal çalışma görevlisi olarak tek bir unvan altında anılan ancak farklı eğitim ve uzmanlıkları bulunan ve kurum ve kuruluşlarda görevlendirilen tüm personelin farklı özelliklerinin yeniden incelenerek görev ve sorumluluklarının daha açık bir şekilde ortaya konması kurum içi koordinasyonun artırılması için faydalı olacaktır.

Çocuk Koruma Sistemi içinde görev alan tüm kurum ve kuruluşların yerine getirdiği görev ve sorumluluklarla ilgili iş akış süreçlerinin belirsizliğe yer bırakmayacak bir şekilde netleştirilmesi kurumlar arası koordinasyonu ve hulusa iş birliğini artıracaktır. İş akış süreçlerinin tüm kurumların katılımcı yaklaşımı ile hazırlanması ve görselleştirilmesi, bu süreçlerin personelce sahiplenilmesini mümkün kılacaktır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Hem bakanlık merkez teŖkilatında hem de taŖra teŖkilatında resmi bir sŖpervizyon sisteminin kurulmasının çok faydalı olacağı dŖŖnŖlmektedir.

ocuk koruma sisteminde görev alacak personelin öncelikli olarak kadrolu personel arasından seçilmesi ve zorunlu haller dıŖında görev deđiŖimlerinin yapılmasının azaltılması ile ocuk koruma ve bakım hizmetlerinde verimliliğin artması beklenmektedir. Bu yöndeki uygulamaların ASHB personel politikasında birer prensip haline getirilmesi ocuk hakları ve ocuk koruma alanındaki koordinasyonun gŖlendirilmesine somut katkıda bulunabilecektir.

ocuk refahı ve özellikle korunmaya ihtiyaı olan hassas çocukların psikososyal ihtiyaçlarının diğer çocuklara göre daha fazla olduğu göz nŖne alındığında personele ocuk refahı ile ilgili eğitim verilmesi ve eğitimlerin sistematik ve sŖrekli olması hizmetlerin kalitesini ve etkinliğini arttıracaktır. Aynı Ŗekilde, ocuk hakları, ocuk refahı ve çocuğun yŖksek yararı gibi konularda hizmet içi eğitimlerin hazırlanması ve sistematik olarak alanda alıŖan personele bu eğitimlerin verilmesi hizmet kalitesinde artıŖa yol açacaktır.

ocuk iŖiliđini önlemede geliŖtirilecek politikaların sağlıklı iŖleyebilmesi adına ocuk iŖiliđi ile MŖcadele Birimlerinde ocuk hakları ve ocuk iŖiliđi konusunda alıŖacak olan personelin "ocuk iŖiliđi ve ocuk refahı" konusunda hizmet içi eğitimlerle geliŖtirilmeleri bu alanda ÇSGB'nin hizmetlerinin kalitesinin ve etkinliğinin artmasına yol açabilir.

İŖbirliđi:

TaŖra teŖkilatında yerel dŖzeyde bulunan koordinasyon kurulları gibi iŖ birliğini kolaylaŖtıran kurulların ve yapıların Bakanlıklar arasında da daha etkin bir Ŗekilde iŖleyecek bir biçimde yeniden yapılandırılması ocuk haklarının dört odak alanında verilen hizmetlerin iŖlevselliđinin artmasına olanak verecektir.

Diğer kamu kurum ve kuruluŖlarındaki yöneticilerin kurumlar arası iŖ birliklerinin önemini kavramasının sahiplenmeyi artırması ve iŖ birliği mekanizmalarının oluŖturulmasına katkıda bulunması beklenmektedir. Bu alanda yapılacak somut giriŖimlerin (r. teŖvikler devreye sokulması, olumlu sonuçların grŖnŖr kılınması ve takdir edilmesi, alıŖtaylar dŖzenlenmesi) kurumların stratejik planlarına ve/veya yıllık eylem planlarına eklenmesi ile kurumlar arası iŖ birliğinin artırılması sağlanabilir.

ocuk hakları ve ocuk koruma alanında rolleri bulunan diğer kamu kurum ve kuruluŖlarında ocuk koruma alanında alıŖan personelin kapasitesini yŖkseltmek için alana zgŖ dŖzenli ve periyodik hizmet içi eğitimlerin dŖzenlenmesi ile hizmetlerin kalitesinin ve etkinliğinin artması beklenebilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk Hakları konusunun bu alanda faaliyet gösteren meslek elemanlarının yetiştirilme dönemlerinde ders olarak müfredat programlarında yer alması personelin temel bilgi ve donanımını artıracaktır. Böylelikle yapılan her işin hak temelli bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

Toplumda çocuğun çalışmasına dair algının dönüşümü için çocuk işçiliğiyle mücadelenin bütün alanlarda topyekûn bir mücadele içinde yapılması gerekmektedir. Bu topyekûn mücadelede sivil toplumun daha etkin bir rol almasına yönelik eylemler çocuk işçiliği ile mücadelede başarılı sonuçları artıracaktır.

Çocuk koruma alanında kamu kurumlarıyla sivil toplum kuruluşları arasındaki mevcut iş birliğinin etkinliğini artırmak için kamu kurumlarındaki yönetici ve teknik personel ile sivil toplum kuruluşlarının yetkililerini bir araya getirerek iletişim ve iş birliği ihtimalini artıracak alanların oluşturulması faydalı olacaktır.

İletişim:

ÇHGM içinde daire başkanlıkları arası koordinasyon ve iş birliğinin sağlanması ve yöneticiler ve personel arası iletişim kanallarının geliştirilmesi, gerek kurum içi gerekse kurumlar arası iletişimi kuvvetlendirecektir. Bu bağlamda kişiler arası iletişim imkânı sunabilecek resmi yöntemlerle (daire başkanlıkları arası iş amaçlı, çıktı odaklı toplantılar gibi), resmi olmayan yöntemlerden birlikte (tecrübe paylaşımı amaçlı, bağ oluşturma toplantılar gibi) istifade edilebilir.

Başta ASHB personeli olmak üzere ilgili tüm aktörlerle çocuk koruma alanına dair kurum içi aktörler tarafından yürütülen faaliyetler, elde edilen olumlu çıktılar gibi içeriklerin düzenli olarak paylaşılması ve personelin benzer temalarda kendi içeriklerini oluşturmasının teşvik edilmesi iletişim mekanizmalarını ve daire başkanlıkları arası bilgi akışını kuvvetlendirecektir. Bu, kurum içinde bir kurumsal iletişim biriminin kurulması ile mümkün kılınabilir.

Kurumlar arası iş birliklerinin iletişimsel işleyiş ve prosedürlerinin detaylı bir şekilde tanımlanması ve tarafların bu iletişimsel işleyişe uygun davranmalarının kanun ve yönetmeliklerle sağlanması işleyen bir iletişim mekanizmasının sağlanmasına olanak verebilir.

ASHB, ilgili kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum arasında ortak bir dijital platformun kurulması ve bu kanal üzerinden doğrudan irtibat kurulması taraflar arasında iletişimi kolaylaştırabilir. Bu, aktif olarak işleyen ve düzenli olarak güncellenen bir STK bilgi sistemi ve iletişim ağı ile mümkün kılınabilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kurum içi ve kurum dışı iletişimsel faaliyetlerde ihtiyaçlara uygun, doğru iletişim kanallarının tercih edilip, kullanılmasına azami zen gösterilmelidir. Bu bağlamda iletişimde ticari GSM operatörlerinin Şebekeleri üzerinde işleyen mesajlaşma uygulamaları gibi dıŐsal mecralar değil, kurum tarafından kurulan ve iŐletilen dijital tabanlı vaka takip sistemleri kurulması ocuk koruma sisteminde verilerin mahremiyetine ilişkin kaygıları azaltacaktır.

ocuk koruma sisteminde iletişim mekanizmalarında “ocuk dostu iletişim ilkelerine sahip olmak” ve “katılımcılık” gibi yaklaşımlar iletişimde ocuk odağının korunmasına katkıda bulunacaktır.

Gerek ASHB gerekse diğer kamu kurum ve kuruluş personelinin çeşitli iletişim beceri ve yetkinliklerini artırmalarına yönelik eğitimler ile ilgili personelin iletişim becerilerinin artması sağlanabilir. Dijital, yüz yüze ve hibrit yöntemlerle gerçekleŐtirilebilecek çeşitli eğitsel faaliyetlerle oluŐturulabilecek bu iletişim becerileri ölçülebilir nitelikte olacak ve somut operasyonel çıktılarla iliŐkili olarak geniŐletilebilecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Cılga, İ. (2010) Yaşam Kalitesi Açısından Çocuk Haklarına Bütüncül Yaklaşım (Ed. Acar, H., İçağasioğlu, A.Ç.) Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 20. Yılında Türkiye’de Çocuk Hakları (s.9-34).Ankara: Maya Akademi
- Badiru, A. B. (2008). *Triple C model of project management: Communication, cooperation, and coordination*. CRC Press.
- Shen, W., Norrie, D. H., & Barthès, J. P. A. (2019). Communication, Coordination and Cooperation. In *Multi-Agent Systems for Concurrent Intelligent Design and Manufacturing* (pp. 147-178). CRC Press.
- Steuart, G. W. (1993). Social and Behavioral Change Strategies. *Health Education Quarterly*, S113–S135.
- UNICEF (2022). Social and Behaviour Change. <https://www.unicef.org/social-and-behaviour-change>
- Workicho, A., Et al. (2021). Social and behaviour change communication to improve child feeding practices in Ethiopia. *Maternal & child nutrition*, 17(4), e13231.

“Bu yayın Avrupa Birliği’nin mali desteği ile hazırlanmıştır. İerik tamamıyla WEglobal liderliğindeki konsorsiyumun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği’nin grşlerini yansıtmamaktadır.”